

Fredagen den 9 november

Kl. 09.00

*Meddelande om
nytt val av
talman*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Meddelande om nytt val av talman

ANDRE VICE TALMANNEN:

Till kammaren har överlämnats en den 8 november 1979 dagtecknad skrivelse, varigenom valprövningsnämnden undanröjer riksdagens val av talman den 1 oktober 1979 och förordnar att valet skall göras om.

Med anledning härav kommer nytt val av talman att förrättas tisdagen den 13 november kl. 15.00.

Jag vill erinra om bestämmelsen i riksdagsordningens 7 kap. 3 § andra stycket:

”Följer av särskild bestämmelse att innehavare av visst uppdrag skall väljas för sig, skall valet förrättas med acklamation. Om ledamot begär det, skall valet dock förrättas med slutna sedlar.”

Valprövningsnämndens skrivelse lades till handlingarna.

§ 2 Andre vice talmannen meddelade att uppdraget för *Lars Svensson* (s) att tjänstgöra som ersättare för *Ingemund Bengtsson* hade upphört denna dag.

§ 3 Upplästes följande inkomna ansökan:

Till riksdagen

Jag anhåller härmed om ledighet för enskild angelägenhet under tiden den 13 november – den 31 december 1979.

Stockholm 1979-11-08

Olle Wästberg

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen anmälde att *Hadar Cars* (fp) skulle tjänstgöra som ersättare för *Olle Wästberg* i Stockholm.

*Om prövning av
visst beslut av kon-
cessionsnämnden
för miljöskydd*

§ 4 Om prövning av visst beslut av koncessionsnämnden för miljöskydd

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara Erik Hovhammars (m) den 15 oktober anmälda interpellation, 1979/80:18, och anförde:

Herr talman! Erik Hovhammar har frågat mig, om jag avser att ompröva koncessionsnämndens beslut om en utökning av svavelutsläppen från Pilkington Floatglas Aktiebolags glasverk i Halmstad.

Verksamheten vid Pilkingtons glasverk har såväl 1974 som 1976 varit föremål för prövning och/eller andra åtgärder enligt miljöskyddslagen hos länsstyrelsen. Svavelutsläppen från glasverket fastställdes till högst 650 ton svavel om året. För att den fortsatta driften vid glasverket skulle kunna ske under optimala förhållanden ansåg bolaget det angeläget, att verksamheten och villkoren omprövades för att bl. a. få fastlagt nivån för svavelutsläppen. Bolagets ansökan ingavs till koncessionsnämnden den 10 maj 1978.

I beslut den 5 september i år erhöll bolaget tillstånd av koncessionsnämnden att vid bolagets glasverk i Halmstad tillverka 5 500 ton smält glas per vecka, räknat som genomsnitt för år. För tillståndet meddelades ett antal villkor, som bl. a. innebär att utsläppen av svaveloxider får uppgå till högst 3 kg, räknat som svavel, per ton smält glas, dock högst 750 ton per år.

Över koncessionsnämndens beslut har ett antal enskilda sakägare, somliga understödda av lokala miljövårdsgrupper, och Ljungby kommun anført besvär. Även bolaget har överklagat koncessionsnämndens beslut. De enskilda sakägarna och kommunen har yrkat att bolaget åläggs att genom att använda svavelfattig olja och medelst tekniska åtgärder ytterligare sänka utsläppen. Några av dem som överklagat har yrkat att bolaget i vart fall inte skall tillåtas öka utsläppen utöver den av länsstyrelsen tidigare fastställda maximigränsen. Bolaget har å sin sida yrkat att särskilda gränsvärden anges för svavelutsläppen från processen resp. oljeeldningen. Detta skulle f. n. innebära ett totalt utsläpp om 930 ton svavel per år.

Besvärsärendet bereds f. n. inom jordbruksdepartementet. Jag kan därför inte i dag ge besked om utgången av regeringens prövning i ärendet.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet för svaret, samtidigt som jag självfallet beklagar att det inte innehöll något klart besked. Enligt min och mångas uppfattning brådskar det med denna fråga, eftersom nedfallet har en ackumulerad effekt. Jag vill därför nu ställa den direkta frågan till statsrådet, hur lång tid denna beredning inom jordbruksdepartementet beräknas ta. Jag vore tacksam att få den kommentaren här i dag.

Jag är fullt på det klara med att huvudparten av de försurningar som drabbar södra och västra Sverige kommer från utlandet, men situationen är så allvarlig att vi måste skydda oss också mot våra egna utsläpp. Det måste ju f. ö. vara förutsättningen för att vi i utlandet skall få förståelse för våra krav, när vi begär att de länder som exporterar föroreningar till oss skall vidta

*Om prövning av
visst beslut av kon-
cessionsnämnden
för miljöskydd*

åtgärder mot utsläppen. För miljöns skull, för ekonomins skull och inte minst för människornas skull måste vi snabbt och effektivt ingripa mot försurningen och dess allvarliga följdverkningar. Försurningseffekterna ackumuleras nu snabbt, och speciellt känsliga är de områden där marken är sådan att naturlig buffring är liten.

Länsstyrelsen i Kronobergs län, mitt hemlän, har genomfört två inventeringar av länets samtliga sjöar, med en yta av minst 20 ha. Den första undersökningen gjordes sommaren 1971 och den andra sommaren 1977. Dessa undersökningar visar hur snabbt försurningen numera går i Kronobergs län. I hela länet finns nu vatten med neutralt pH-värde endast i trakten kring Växjö. Ledningsförmågan, som är ett mått på vattnets totala innehåll av joner, har i stort sett ökat med 25 % mellan 1971 och 1977. Buffringkapaciteten, dvs. förmågan att stå emot försurning, har minskat betydligt eller med mellan 25 och 50 % inom källområdena för den för lax- och öringbestånden i södra Östersjön viktiga Mörrumsån samt också för Lagan och Helgeån. Den genomsnittliga ökningen av nitrathalten i länet har mellan de båda undersökningarna varit fem à tio gånger. Ökningen av nitrathalten i såväl yt- som grundvattnet beror inte bara på ökade konstgödselgivor utan också på att allt större mängder kväve tillförs från atmosfären via den sura nederbörden. Nederbörden har också blivit allt surare, och ett pH-värde på 4,5 är tyvärr numera "normalt" på det sydsvenska höglandet, och det är illavarslande.

Sura svavelföreningar kommer som bekant dels med nederbörden, s. k. våtdeponering, dels som luftburna partiklar, torrdeponering. Torrdeponeringens andel ökar ju närmare man kommer västkusten, och svavelnedfallet i Kronobergs län är nästan dubbelt så stort i de västra delarna av länet som i de östra. Det är därför troligt att det är just de västliga och centrala delarna av Kronobergs län som kommer att drabbas ytterligare om Pilkington får tillstånd att öka sina utsläpp av sura svavelföreningar med ungefär 100 ton om året.

Herr talman! Jag har tidigare sagt att försurningen inte bara är ett miljö- och hälsoproblem utan också ett ekonomiskt problem. Det sura nedfallet ökar urlakningen av basiska mineralämnen från jordarna, vilket leder till att marken blir allt fattigare på dessa ämnen och slutligen kommer att totalt förlora förmågan att neutralisera det sura regnvattnet. Jordbruksmarken utarmas och skogens återväxt försämras. Rostangreppen på bilar och maskiner ökar starkt.

Det allvarligaste är emellertid hotet mot vår hälsa. Höga halter av aluminium, vanadin, mangan, zink, kvicksilver och framför allt kadmium kan förekomma i samband med låga pH-värden. Detta påverkar fisken i vattnet, något som av många betraktas som ett mindre problem. Fiskdöden är emellertid en larmsignal – och jag vill påstå att det är en allvarlig sådan – om att något håller på att gå snett när det gäller livsbetingelserna. Försurningen påverkar inte bara fisken utan alla organismer som lever i vattnet, och på litet längre sikt påverkas också grundvattnet. I slutet på den ekologiska kedjan finns också människorna.

Från läkarhåll har det sagts att den försurade luften påverkar människans

Fredagen den
9 november 1979

*Om prövning av
visst beslut av kon-
cessionsnämnden
för miljöskydd*

andningsorgan. Lika allvarligt eller kanske ännu allvarligare är att tungmetallerna innebär direkta hälsofaror, eftersom de indirekt kommer in i våra födoämnen, såväl vegetabiliska som animaliska. Visserligen sker denna förgiftning i en långsam process, men farorna får verkligen inte nonchaleras. Undersökningar har visat att hela Småland utom vissa delar vid ostkusten nu har halter av tungmetaller över de normala, och vissa områden har – som det heter i en undersökning – *mycket* höga halter.

Jag är som jag tidigare sagt fullt på det klara med att huvudparten av försurningarna i dessa områden kommer från utlandet. Jag har också den största förståelse för att svenskt näringsliv inte kan belastas med miljökostnader som allvarligt skulle försämra vår konkurrenskraft – jag har framfört detta tidigare i olika sammanhang, och jag vill göra det också här i dag – liksom att det i högsta grad handlar om ett sysselsättningsproblem. Men i det här aktuella fallet är det inte fråga om krav på att Pilkington skall gå över till lågsvavlig olja eller vidta kostsamma avsvavlingsåtgärder. Det gäller bara att förhindra *ökningar* i utsläppen. Jag är fullt på det klara med att detta medför vissa nackdelar för Pilkington, men å andra sidan måste vi här i Sverige föregå med gott exempel om vi skall kunna påverka länder som exporterar föroreningar till Sverige.

Herr talman! Frågan är om vi satt tillräcklig press på de länder som släpper ut vad som officiellt kallas gränsöverskridande föroreningar. I Danmark klagar man exempelvis över att Barsebäcks kärnkraftverk ligger så nära stora danska befolkningsområden, men samtidigt använder danska oljedrivna kraftverk olja med mycket hög svavelhalt, vars föroreningar förs över till svenskt område. I samband med internordiska förhandlingar borde de svenska representanterna begära att Danmark försöker minska de utsläpp som hamnar på svenskt område.

Vi måste emellertid också agera internationellt. Pilkingtonchefen Carl Leijonhufvud har i ett uttalande i Svenska Dagbladet den 23 oktober i år sagt att det bästa vore att vi på europeisk nivå kom överens om att raffinaderierna skall avsvavla oljan. Det blir billigare om raffinaderierna gör detta än om konsumenterna skall göra det, och det blir också rättvist ur konkurrenssynpunkt. Jag tror att detta är en mycket viktig synpunkt i denna debatt.

Herr talman! Jag hoppas att regeringen vidtar alla de åtgärder som står i dess makt för att skydda vår miljö och vår hälsa mot de skadliga luftföroreningarna. Situationen är nu sådan att vi verkligen måste se till att vi reparerar vår miljö. Det måste vi göra nu, innan det blir för sent.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Svaret på Erik Hovhammars fråga blir att jag räknar med att regeringen skall kunna fatta ett beslut i ärendet under de första månaderna 1980, förhoppningsvis i februari eller mars.

Jag håller med Erik Hovhammar när han säger att försurningen är ett mycket allvarligt miljöproblem, men vill erinra om att vi i Sverige har vidtagit mycket långtgående åtgärder för att motverka försurningen. Vi genomför det mest långtgående programmet i Europa för minskning av svavelutsläppen

vid eldning med olja och andra fossila bränslen. Våra åtgärder inom landet är, som Erik Hovhammar sade, inte tillräckliga, därför att mer än hälften av svavelnedfallet i södra Sverige kommer från utlandet. När Erik Hovhammar ifrågasätter, om vi har satt tillräcklig press på andra länder, vill jag säga att vi har tagit initiativ till internationella förhandlingar om luftföroreningar som sprids mellan olika länder. Förhandlingarna har varit mycket framgångsrika och resulterat i en internationell konvention enligt vilken de europeiska länderna åtar sig att arbeta för en minskning av svavelutsläppen. Den här konventionen kommer vi att underteckna vid en miljöministerkonferens i Genève i nästa vecka.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för beskedet och avvaktar nu med stort intresse resultatet. Ju förr det föreligger ett positivt resultat dess bättre – tiden hastar.

Jag är också glad över att man på det internationella planet för de här förhandlingarna och hoppas att de på sikt skall leda till ett för vårt land positivt resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om ekonomisk kompensation för vissa parasitangrepp på nötkreatursbesättningar

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara Brivio Thörners (fp) den 23 oktober anmälda interpellation, 1979/80:39, och anförde:

Herr talman! Brivio Thörner har frågat mig om jag är beredd att medverka till att drabbade lantbrukare kompenseras för de skador som uppstått genom parafilaria bovicola – den s. k. gröna masken – samt om regeringen avser att pröva möjligheten att kompensera regleringskassan för eventuella ersättningsutbetalningar för parasitangreppen i fråga.

De huvudsakliga förlusterna på grund av maskinfektionen uppstår när man vid slakten måste kassera kött, som har missfärgats genom utgjutningar och blödningar i underhuden. Infektionen rapporterades första gången i Sverige på djur från Östergötland våren 1978. En arbetsgrupp tillsattes för att under statsepizootologens ledning utreda sjukdomens utbredning, spridningsätt, behandlingsmetoder m. m. I gruppen ingick representanter för lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, Svelab och slakteriorganisationerna.

Farmek ek. förening har tidigare yrkat att de medlemmar i föreningen som drabbats av förluster till följd av parasiten skall ges ekonomisk ersättning till dess att effektiva bekämpningsprogram tagits fram. Gällande lagstiftning medger inte att ersättning utgår till djurägare, som orsakats ekonomiska förluster till följd av infektion på grund av parasiten. Efter framställning från

Nr 25

Fredagen den
9 november 1979

*Om ekonomisk
kompensation för
vissa parasitangrepp på nötkreatursbesättningar*

Fredagen den
9 november 1979

*Om ekonomisk
kompensation för
vissa parasitan-
grepp på nötkrea-
tursbesättningar*

lantbruksstyrelsen har regeringen emellertid bemyndigat styrelsen att av anslaget Bekämpande av smittsamma sjukdomar, m. m., disponera högst 500 000 kr. för undersökningar rörande parafilariainfektion hos nötkreatur.

Efter en framställning från Lantbrukarnas riksförbund har statens jordbruksnämnd beslutat att medel som inom fördelningsplanen tillförs regleringsföreningen Svensk kötthandel skall användas för täckande av förluster, försakade av parafilaria bovicola. Frågan om ersättning till djurägarna har därigenom lösts genom att jordbruket solidariskt till dessa drabbade brukare avstår medel som redan tillerkänts jordbruket inom ramen för regleringsverksamheten. För 1979 har ersättningsbeloppet uppskattats till ca 600 000 kr. Det rör sig alltså om en relativt begränsad summa. Jag anser det inte befogat med ett tillskott av budgetmedel.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på de frågor som ställts av Brivio Thörner under hans ersättarperiod här i riksdagen. Då Brivio Thörner f. n. ej är ledamot av riksdagen, har jag ombetts ta emot svaret från statsrådet.

Den parasit som orsakat och orsakar skadorna på nötkreatursbesättningarna finns sedan länge-bl. a. i Medelhavsområdet och i Sydafrika. Under några år har den förekommit, och skadeverkningar och frekvens har stadigt ökat, i vårt land. Det var därför en synnerligen angelägen åtgärd då förra regeringen med dåvarande jordbruksministern Eric Enlund anvisade medel för försök att finna lämpligt bekämpningsmedel. Försöken har hittills visat på vissa framgångar i bekämpningen av den här parasiten.

För de lantbrukare som drabbats av skador i sina besättningar har förlusterna i flera fall blivit mycket stora. Det är därför rimligt att de kompenseras på något sätt. Det är således med stor tillfredsställelse jag nu konstaterar att jordbruksministern anser det möjligt att en sådan kompensation kan komma till stånd. Men eftersom kompensationen tas av regleringsmedel innebär det att det samlade lantbruket får bära kostnaderna. Jag anser att det vore rimligt om regleringskassan kompenstrades för dessa ersättningsutbetalningar. Jordbruksministern är nu inte beredd att vidta en sådan åtgärd, men låt mig ändå uttrycka den förhoppningen att jordbruksministern i den fortsatta budgetbehandlingen prövar möjligheten att ge regleringskassan kompensation för utbetalningarna. Kan jordbruksministern vara beredd att ge något besked på den punkten?

Skaderiskerna är inte heller avvärdade, även om skadefrekvensen gått ned och skadorna på enskild individ inte förefaller vara så stora som före bekämpningen. Vilken inställning har statsrådet till fortsatta ersättningsanspråk?

En annan frågeställning kan vara hur man skall hantera anspråk på ersättning för skador och förluster som drabbade jordbrukare redan 1978 och 1977 – även om skador från 1977 inte härleddes till parafilaria utan ansågs vara orsakade av andra förhållanden, t. ex. rivning eller stångning.

Angeläget är också att resurser även fortsättningsvis ges för fortsatt bekämpning och forskning inom det här berörda området. I sammanhanget reser sig även frågan vilka kontakter svenska djurhälsoexperter har med internationella organ för att komma till rätta med de problem som finns.

Herr talman! Jag ber att å Brivio Thörners vägnar få tacka för det svar som lämnats.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det viktiga är nu att försöka komma till rätta med den här sjukdomen, och därvidlag är jag förhoppningsfull efter det arbete som gjorts. Skulle pengarna inte räcka till fortsatta undersökningar är jag givetvis beredd att överväga den delen.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för de kompletterande uppgifterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om sysselsättningen i Västerbottens län

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Arne Nygrens* (s) den 18 oktober anmälda interpellation, 1979/80:22, dels *Karin Israelssons* (c) den 15 oktober anmälda fråga, 1979/80:25, och anförde:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig om dels vilka åtgärder regeringen överväger för att skapa nya sysselsättningstillfällen i Västerbottens län och därmed förhindra en ny flyttvåg av framför allt ungdomar söderut, dels när regeringen avser ge slutliga besked vad gäller NCB i Hörnefors, Scharins, Algots Nord (Nordkonfektion) och Polarvagnen om de frågor anställda och företagsledningar ställt till regeringen, dels hur regeringen ser på möjligheterna till extra näringspolitiska insatser i Västerbotten för att mera långsiktigt skapa utveckling och ökad sysselsättning i länet.

Karin Israelsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att säkerställa att befintliga sysselsättningsmöjligheter bibehålls och nya arbetstillfällen skapas i Västerbottens inlandskommuner.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Västerbottens län har haft och har stora och långsiktiga problem vad gäller tillgången till arbete. De akuta problem som finns i länet gör att regeringen med stor uppmärksamhet måste följa utvecklingen.

Karin Israelsson uppehåller sig särskilt vid inlandets problem och behovet av insatser där. Jag instämmer i behovet av särskilda insatser i de befolknings- och sysselsättningsmässigt sämst ställda kommunerna.

Regeringen kommer – i enlighet med regeringsförklaringen – att på olika sätt försöka förbättra situationen i våra mer glesbebyggda regioner. Villkoren

Om sysselsättningen i Västerbottens län

för företagande i glesbygdsområdena måste förbättras. Glesbygdsstödet bör ytterligare byggas ut. Vidare kommer en översyn av stödområdesindelningen för det regionalpolitiska stödet att göras för att ytterligare stimulera företagen att förlägga sin expansion till de kommuner som har de största problemen.

Det jag nu har nämnt är dock frågor som måste beredas ytterligare innan förslag kan läggas fram.

Karin Israelsson tar också upp domänverkets planer vad gäller Umcåre-regionen. En ny revirindelning har aktualiserats, som tillsammans med det ständigt pågående rationaliseringsarbetet kan leda till en minskning av antalet sysselsatta med ca 270 personer. Efter vad jag förstått kommer denna minskning helt att kunna ske genom s. k. naturlig avgång. Självfallet innebär det ändå ett bortfall av sysselsättningstillfällen i de berörda kommunerna.

Fortsatt rationalisering av organisation och drift är nödvändig för domänverket. Den svenska skogsindustrins konkurrenskraft kräver ett rationellt skogsbruk. Viktigt är emellertid att man i dessa förändringar också väger in samhällsekonomiska aspekter och det måste, som jag ser det, innebära att organisationsförändringen så långt det över huvud taget är möjligt bör göras på ett sådant sätt att de svagaste kommunerna skyddas. Efter vad jag erfarit kommer revirkontor att behållas i orter som Sorsele och Siensele, vilket stämmer väl överens med denna inriktning. Jag kommer att noga följa denna frågas fortsatta handläggning.

Arne Nygren frågar när regeringen avser ge besked vad gäller NCB i Hörnefors, Scharins, Algots Nord och Polarvagnen.

Vad gäller Scharins har regeringen nyligen avslagit företagets ansökan om lokaliseringstöd. Företaget söker nu nya vägar att komma ur den besvärliga situationen. Regeringen kommer att bedöma varje konstruktivt förslag i positiv anda.

Vad gäller NCB i Hörnefors lämnade jag för någon vecka sedan i svar till Lilly Hansson besked om att de pågående strukturdiskussionerna inom NCB kan beräknas vara avklarade först under första halvåret 1980.

Vad gäller Polarvagnen beviljade regeringen bolaget för en vecka sedan statlig garanti för ett ytterligare lån på 6 milj. kr. Beloppet täcker bolagets kapitalbehov på kort sikt. Samtidigt har Investeringsbanken åtagit sig att medverka i arbetet med rekonstruktionen av bolaget. Härvid avses i första hand en utvärdering göras av de alternativ för en långsiktigt tryggad verksamhet som föreligger eller kommer fram. Som jag sade i mitt svar den 23 oktober på frågor av John Andersson m. fl. har Polarvagnen en betydande styrka i sin kunniga personal, moderna produktionsapparater och inarbetade marknadsställning. Dessa faktorer gör att en långsiktigt hållbar lösning av bolagets problem bör kunna åstadkommas.

Vad slutligen gäller frågan om Algots Nord/Nordkonfektion AB kan följande sägas om situationen för AB Eisers enheter i Västerbotten.

I slutet på innevarande år kommer ett tiotal anställda i Lycksele att överföras till det nybildade bolaget Effektregeringsdon AB, som tillverkar steglösa strömbrytare. Enligt vad jag har inhämtat är det Eisers förhoppning

att ytterligare ett tjugotal anställda skall övergå till nämnda bolag nästa år. F. n. är alla anställda i Lycksele sysselsatta med tekoproduktion och ingår i Trivab Konfektions AB.

Eiser arbetar på att ordna sysselsättning för omkring 40 personer i annan verksamhet än teko i Norsjö. Enligt vad jag har erfarit hoppas Eiserkoncernen kunna öka detta antal ytterligare år 1980. Om så inte sker är bolaget berett att fortsätta tekoproduktionen med högst 40 anställda i Norsjö.

Enligt en nyligen ingången överenskommelse mellan Eiser och de anställdas representanter i Skellefteå kommer Eiserkoncernen att efter offerttidens slut sysselsätta ca 90 personer med tekoproduktion. Bolaget har därför startat en utbildning av ca 40 anställda för sömnad av trikå. Inom regeringskansliet övervägs f. n. möjligheterna att förbättra sysselsättningssituationen i Skellefteåregionen, bl. a. mot bakgrund av en skrivelse till regeringen från Skellefteå kommun angående sysselsättningsproblemen vid Nordkonfektion AB.

Här pågår således fortfarande diskussioner och utredningar om de företag som Arne Nygren frågat om. Jag kan därför inte nu ge mer definitiva besked.

Arne Nygren betonar i sin fråga att Västerbottens rika tillgångar i råvaror och natur bör vara av stor betydelse för den framtida utvecklingen. Jag delar denna uppfattning. Inom ramen för Länsplanering 1980 har inom länet påbörjats ett utvecklingsarbete vad gäller bl. a. utnyttjandet av mineral-, energi- och skogstillgångarna.

Arne Nygren tar särskilt upp frågan om resurser till prospekteringsarbete. Staten bedriver genom nämnden för statens gruvegendom en omfattande prospektering inom Västerbottens län. Även Norrlandsfonden har satsat på prospektering i länet under senare år. Vidare kan nämnas att statens industriverk nyligen redovisade en sammanställning över berg och malm i Västerbottens län. Enligt vad jag erfarit arbetar verket f. n. vidare på en prospekteringsplan. Det görs således stora insatser på mineralområdet i länet, och det finns anledning att hoppas att något av detta leder till exploatering och ny sysselsättning.

Arne Nygren efterlyser också min syn på andra näringspolitiska insatser som mer långsiktigt kan skapa utveckling och ökad sysselsättning i länet. Som jag redan markerat kommer regeringen att positivt pröva de förslag som framförs från länet i bl. a. länsplaneringen. Inom industridepartementet arbetar vi med att ta fram underlag för ett beslut om inrättandet av särskilda utvecklingsbolag för Västerbotten och Jämtland. Min bedömning är att regeringen ganska snart kan ta beslut i den här frågan.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation.

Visst kan det vara bra som statsrådet säger, att regeringen "med stor uppmärksamhet" skall följa de problem som vi har med rekordhög arbetslöshet, nedläggningsshot, stillastående industriutveckling m. m.. men nog hade jag väntat mig mera än vad interpellationssvaret innehåller av klara

Fredagen den
9 november 1979

Om sysselsättningen i Västerbottens län

besked om statliga åtgärder i Västerbotten.

Jag skall inledningsvis beskriva situationen i mitt hemlän i några punkter.

1. Vi har enligt länsarbetsnämndens redovisning 5 775 arbetslösa. Vi har samtidigt 5 510 länsbor i arbetsmarknadsåtgärder, totalt alltså ca 11 000 västerbottningar utanför den normala arbetsmarknaden. När de med jämna mellanrum går till arbetsförmedlingarna på sina hemorter finns där bara 766 anmälda lediga jobb i Västerbotten – ett jobb på var femtonde arbetsökande. Borde inte en sådan situation kräva snabba statliga åtgärder, industriministern?

2. En utveckling av industri och annan sysselsättning genom lokaliseringsstöd utgjorde under 1970-talets början en hoppfull stimulans, inte minst i länets inlandskommuner. Fram till 1977 – det år då Nils Åsling tog hand om lokaliseringspolitiken i vårt land – hade de fyra fjällkommunerna i mitt hemlän, Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Åsele, kunnat glädja sig åt att man fått bygga ut industri och liknande verksamhet med drygt 177 milj. kr. med stöd av drygt 110 milj. kr. i lokaliseringsstöd.

Under 1979 fram till september månad – den sista tidpunkt för vilken jag har någon redovisning från länsstyrelsen – har inte ett enda lokaliseringsärende varit aktuellt för de fyra fjällkommunerna. Inget ärende låg då heller under beredning. Det är en nattsvart förändring som borde kräva extra åtgärder.

3. I Västerbottens inland, där utvecklingen nu alltså stannat av, är i dag nära 900 ungdomar under 25 år endera helt arbetslösa eller också engagerade i något kortvarigt praktik- eller beredskapsjobb. På deras arbetsförmedlingar finns bara några få lediga jobb i den del av landet där de vill stanna kvar och bo. Jag frågar därför industriministern: Vad skall jag ge de ungdomarna för besked om framtiden från den borgerliga regeringen? Finns det något annat än: "Flytta söderut!"?

Under lång tid har vi i Västerbotten brottats med flera stora nedläggningshot mot företag som sysselsätter tusentals länsbor.

Många hundra personer vid Polarvagnfabrikerna, ungefär lika många vid Scharins i Klemensnäs och ännu fler vid NCB:s fabrik i Hörnefors har hoppats att regeringen skulle göra något för att trygga deras jobb långsiktigt.

De anställda vid Algots Nord och Nordkonfektions fabriker i Skellefteå, Norsjö och Lycksele har upplevt besvikelser, löften som tänjts ut över valet och avskedshot som nu blir akuta för hundratals sömmerskor om sex veckor. Motspänstiga företagsledningarna – såväl i Eiser AB som i Trivab Konfektions AB – har brutit ned de anställdas kamp för ny och alternativ konfektionsproduktion. Landstingen har försökt ge sömmerskorna stöd genom anbudsfrågningar för miljontals kronor, men företagsledare har t. o. m. struntat i att besvara anbuderna. Deras enda mål tycks ha varit att lägga ned fabrikerna i Västerbotten.

Jag frågar industriministern: Skall samhällsägda företag handla så mot de anställdas försök att rädda arbetstillfällena?

Nils Åsling har tidigare vid flera tillfällen sagt: Kom bara med uppslag på ny produktion så skall vi hjälpa till. Anser Nils Åsling att de anställda vid Eisers fabriker i Västerbotten har fått ett sådant stöd under senare år?

I interpellationssvaret påstår industriministern att tekoproduktionen skall fortsätta i Skellefteå och att man "startat en utbildning av ca 40 anställda för sömnad av trikå". I Skellefteå pågår ingen sådan utbildning, sade Kerstin Berglund, fackklubbsordförande, som jag talade med i går. Den uppgift som Nils Åsling lämnar i interpellationssvaret är alltså felaktig enligt vad som uppges från fabriken.

Skellefteå kommun har föreslagit regeringen att Samhällsföretag, SAFAC, skall ta över ytterligare produktion i Skellefteå för att hjälpa de drygt 100 sömmerskor som nu akut riskerar att mista jobben den 1 januari. Vad är industriministerns syn på det förslaget?

I Lycksele går offerttiden för Trivab ut vid årsskiftet. Kommer regeringen att medverka till att den förlängs för att trygga jobben för de avskedshotade där? Det finns gott hopp om att landstingsvärlden kommer att vilja storköpa de Lyckseleframtagna modellerna. Bör då inte produktion finnas kvar så att tillverkning också kan ske i Lycksele?

Så till svaren om Scharins, NCB i Hörnefors och Polarvagnen.

I dagarna har de anställda i Hörnefors presenterat ett förslag på hur 500 arbetstillfällen skall kunna räddas där med en utvecklad produktion. NCB har inga pengar, säger då den nya ledningen. Min fråga till Nils Åsling blir: Kommer regeringen att studera förslaget från de anställda och på grundval härav överväga åtgärder?

Kom bara med uppslag! brukar Nils Åsling säga. Nu finns det förslag som kan rädda Hörnefors, men kapital saknas. Nu hade de socialdemokratiska strukturfonderna varit bra att ha. Fabrikens i dag akuta problem är virkesbristen. Anser industriministern att skogsägarna har uppfyllt avtalslöftet om virkesleveranser när fabriken i Hörnefors nu till vintern hotas av fyra månaders stopp på grund av brist på råvaror? Situationen är till viss del likadan vid Scharins i Klemensnäs. Där har företagsledning och fackliga organisationer arbetat fram en ny produktion, som köpare visat stort intresse för. Men regeringen säger nej. Under ett år fick företaget vänta på slutbesked. Är det en rimlig behandling av en företagsidé?

Nu frågar jag industriministern: Skulle det inte vara värt ett försök att ta initiativ och intressera Investeringsbanken att medverka till en lösning – en aktiv handling av regeringen i den här frågan?

Polarvagnen befinner sig i överläggningar med Investeringsbanken som medverkande. Jag hoppas verkligen att regeringen skall stödja de anställdas kamp mot att företaget säljs till en konkurrent. Det finns andra intressenter, med länsanknytning, och de bör prövas. Jag hoppas verkligen att regeringen medverkar till en snabb lösning som kan trygga jobben och en fortsatt utveckling av ett för Västerbotten så viktigt företag.

Västerbotten har upplevt några mörka år sedan regeringsskiftet 1976. Förhoppningar som vi hade om en omlokalisering av statens bakteriologiska laboratorium, SBL, till Umeå grusades av den tidigare trepartiregeringen. Vi

Fredagen den
9 november 1979

*Om sysselsättning-
en i Västerbottens
län*

skulle få kompensation, sade man då, men ännu har vi inte fått något.

Hur länge skall vi behöva vänta på några åtgärder i det avseendet?

Vindelådalen fick löfte efter löfte om åtgärder, och till sist kom besked om futtiga 100 milj. kr., som ännu inte medfört några nya jobb.

Hoten mot länet är många: riskerna för nedläggning av de industrier jag tidigare talat om, hot från vägverket om indragning av vägstationen i Fredrika, som skulle beröva den tidigare kommunen den största arbetsplatsen, och domänverkets hot om inskränkningar, som kan beröva länet många hundra arbetstillfällen, är några exempel. Industrijobben har redan nu minskats med flera tusen sedan 1976 – i början av 1970-talet ökade de i jämn takt.

Så här kan det inte fortsätta. Nu krävs en aktiv näringspolitik, kraftfulla samhällsinsatser och aktiva åtgärder för att ta vara på Västerbottens tillgångar. Vi har långt gångna planer för energiinsatser i länet, som jag hoppas vi skall kunna få statligt stöd för. Vi har lovande mineraltillgångar bl. a. av nickel, koppar och wolfram men också av kobolt och platina, som vi måste få driva än snabbare med utökade prospekterings- och gruvundersökningspengar.

Vi har behov av att vidareförädla våra skogsråvaror. Genom utvecklingsfonden i Umeå har vi fått fram en intressant utredning, som visar möjligheter till kraftig utveckling av produktion och arbete. Vi måste få bygga ut turistnäringen – få möjlighet till flygchartertrafik till och från Gunnarn m. m.

Men det är fråga om åtgärder som kräver aktiva insatser och betydande statligt stöd. Vi skall driva frågorna på länsnivå – men vi vill också ha mera av medverkan från staten än den som industriministern öppnar möjlighet för genom sitt interpellationssvar.

En ökad satsning i form av en årlig avsättning till det utvecklingsbolag som riksdagen i fjol beslöt inrätta i Västerbotten skulle ge möjligheter till en mera allmän satsning på en sådan utveckling som jag här har skisserat. Sammanfattningsvis behövs dock en aktiv näringspolitik för att trygga sysselsättning och utveckling i Västerbotten, och en sådan tycker jag inte att industriministern har givit uttryck för i sitt inlägg.

KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriminister Åsling för det svar han lämnat på min fråga.

Västerbottens inland drabbades svårt av den stora befolkningsomflyttning som skedde under 1960-talet. Ålderssammansättningen är i dag sådan att där finns ett stort antal pensionärer och äldre. Den unga produktiva generationen valde att flytta, då få möjligheter till sysselsättning gavs i länets inland. I dag är läget sådant att det återigen finns ett arbetskraftsbehov i Syd- och Mellansverige, men i dag flyttar man inte lika lätt på de människor som nu finns kvar i glesbygdskommunerna.

Där finns rikliga tillgångar på råvaror som bör kunna förädlas och tas till vara inom inlandet och inom Västerbotten. Dock krävs från statsmakternas

*Om sysselsättning-
en i Västerbottens
län*

sida aktiva insatser i form av ekonomiskt stöd. Glesbygdstödets storlek bör byggas ut. Det kommer rätt utformat att kunna tillskapa en mängd arbetstillfällen, främst då i kombinationssysselsättningar. Därutöver behöver redan etablerade företag och blivande företagare stimuleras att vidareutveckla sin verksamhet i dessa orter. Detta skulle stimulera till en inflyttning av människor till dessa kommuner. Sker inte någon sådan inflyttning kommer man in på 1980-talet enligt länsstyrelsens prognoser att ytterligare försvaga kommunernas möjligheter att överleva. Detta upplevs som synnerligen allvarligt för dem som bor i Västerbottens inland, och här krävs snabba insatser. Stödområdesindelningen gav i sin utformning ej det speciella stöd som var nödvändigt till dessa kommuner. Man har i tätorterna i Västerbotten, främst då i Umeå, en expansionskraft som i sig inte är helt beroende av de stöd man i dag kan erhålla. Menar man allvar med stöd till sysselsättningssvaga kommuner måste differensen vara betydligt större mellan glesbygdskommunerna och tätorterna. Det måste till en positiv anda gällande satsningar i glesbygd. Det måste finnas en positiv inställning till att glesbygder skall få överleva, att de skall kunna utvecklas. Låt de naturliga förutsättningar dessa områden har få utnyttjas.

Det känns därför skrämmande när bolag av domänverkets storlek räknar med rationaliseringar som i sig innebär att befintliga arbetstillfällen minskar med ca 270. Jag efterlyser ett gemensamt samhällsansvar, detta gäller även inom andra områden. De arbetskraftsintensiva sysselsättningsobjekten faller ofta bort och ersätts med mekanisering som sköts av få människor, med ett större ekonomiskt utbyte, och detta får då ske i områden där varje arbetstillfälle är synnerligen betydelsefullt. Som i många andra sammanhang är det de små och svaga som drabbas svårast av detta. I pengar räknat är det inte så stora summor som behöver satsas för att bereda arbeten.

Vi hoppas mycket på att den sittande regeringen står fast vid regeringsdeklarationen när det gäller glesbygdsområdenas framtida utveckling.

Vi anser det synnerligen viktigt att något sker snabbt. Låt utvecklingen på energisidan ge arbetstillfällen, utnyttja mineraltillgångar! Skogsbruk och även jordbruk skapar arbetstillfällen. Det är också viktigt att en inomregional balans bibehålls. Inlandskommunerna är helt beroende av en egen attraktiv företagsamhet. Nyttan av företag vid kusten är mycket liten för dessa.

Jag hoppas att beredningen av glesbygdsmedlens utformning och stödområdesindelningen inte drar ut på tiden. Det är mycket viktigt att detta arbete sker snabbt. Låt inte dessa värdefulla områden utarmas ytterligare! Detta är en vädjan från de unga som vill bo kvar och från dem som vill flytta hem.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Med oro ser människorna i Västerbotten den avveckling som sker i länet. Den oron minskar självfallet inte av den politik som de borgerliga regeringarna har fört och som tydligen skall fortsätta. Det senare framgår klart av industriministerns uttalanden – att "akutmottagningen nu är stängd", att företagen själva får rädda jobben. Att det är allvar bakom orden framgår

också. Regeringens nej till Scharins i Skellefteå kan betyda att 300 personer mister sina jobb. Smärtsamt men ofrånkomligt, var industriministerns kommentar. Detta är bara ett exempel på de orostecken som dagligen står att läsa om i länets tidningar. Det finns fler:

Norrlands Ytong har minskat från 160 till 40 anställda.

Telefabrikation minus 40 anställda.

Driftstopp vid Hörneforsfabriken – kanske ett led i strävanden att lägga ner fabriken.

Framtiden osäker vid FOA i Umeå.

Furusnickarn i Lövånger har inställt betalningarna.

Domänverket rationaliserar, 250 jobb bort i Umeåregionen.

Hur längre klarar sig MoDoMekan i Robertsfors?

Detta är ett axplock av tidningsrubriker under kort tid. De människor som redan tappat sitt jobb, de ungdomar som aldrig har fått ett arbete, de många som riskerar att mista sina jobb – hur skall de kunna se sin framtid an med tillförsikt? Hur uppfattar dessa människor regeringsdeklarationens målsättning att skapa regional balans och sysselsättningsmöjligheter i alla delar av landet?

Herr talman! På dessa två frågor begär jag inget svar från industriministern.

Enligt min mening måste det till ett samlat grepp för att bryta denna negativa trend. Det kan ske genom statliga insatser. Utgångspunkten måste då vara att den totala samhällsnyttan skall vara vägledande för beslut om hur naturtillgångar skall nyttjas och vilka investeringar som skall göras.

Vid en värdering av alternativa handlingsvägar måste samhällets totala kostnader vara avgörande för besluten. Det innebär att alla kostnader som samhället – och löntagarna – nu bär i form av omskolning, arbetslöshet och social utslagning skall tas med. Om så sker kommer många verksamheter som i dag betraktas som olönsamma att framstå som klart motiverade.

Herr talman! Industriministern säger i en tidningsintervju: Vi måste försöka frigöra de lokala krafterna, initiativ och den vilja till utveckling som finns. Det här landet måste dammsugas efter nya uppslag.

Jag vet inte om dammsugaren har haft för litet munstycke eller om sladden inte räckt till. I varje fall tycks varken industriministern eller regeringen ha upptäckt de lokala krafter som bevisligen finns, krafter som både har initiativ och vilja till en positiv utveckling. Jag tänker t. ex. på sömmerskorna vid Algots Nord och nu senast arbetarna vid NCB-fabriken i Hörnefors. Dessa har genom eget studiearbete och genom anlitanande av fristående konsulter kunnat visa på gynnsamma utvecklingsmöjligheter och goda möjligheter till lönsamhet. De har visat prov på den kraft, vilja och initiativförmåga som industriministern efterlyser och som regeringen tycks sakna.

Det saknas sålunda inte förutsättningar för en positiv utveckling. I dessa förutsättningar ingår att länet har stora naturtillgångar, främst då skogen och malmen.

En fullprospektering av Västerbottens mineralfyndigheter skulle skapa nya möjligheter till sysselsättning. Jag vill främst nämna de fyndigheter av

nickel och volfram som nu är kända och som med det snaraste bör värderas.

Både när det gäller malmen och när det gäller skogsråvaran måste det till en mycket högre förädlingsgrad inom länet än vad som nu är fallet. Det måste också till en helhetssyn på hur skogstillgångarna skall nyttjas och brukas. I den helhetssynen bör ingå att skogen också skall bidra till vår energiförsörjning.

Herr talman! På initiativ av länsstyrelsen i Västerbotten har en utredning gjorts om tillgången på fasta biobränslen i länet. Enligt utredningen är dessa tillgångar betydande. De tekniska och ekonomiska förutsättningarna har redovisats. Utredningen visar att skogsavfall, flis och torv är fullt realistiska alternativ.

Den förutvarande borgerliga majoriteten i länets landsting har lagt fram ett förslag om satsning på alternativa bränslen. Enligt det förslaget skulle 1 000 jobb skapas för en investering på 10 milj. kr. Min enda fråga till industriministern är: Anser industriministern att detta är ett uppslag som kan påräkna ett statligt stöd?

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Först några kommentarer till Arne Nygrens statistik. Han är ju ändå inte helt okunnig om att vi åren 1977–1978 upplevde den värsta lågkonjunkturen sedan 1930-talet. Jag vill peka på att under de båda åren ökade trots svårigheterna den totala sysselsättningen i Västerbottens län rätt högljligt, medan den i en långt mindre hård lågkonjunktur åren 1971–1972 under socialdemokratisk ledning minskade kraftigt. Vi som bor i Västerbotten har inte heller glömt den flyttningspolitik som vi blev utsatta för under 1960-talet och de första 1970-talsåren.

Jag vill också kommentera Vindelådalen. Socialdemokraterna hade hand om saken i ca 8 år, tror jag, utan att göra någonting, trots riksdagens enhälliga uttalande och trots att det då var goda konjunkturer. Det blev ändå ett beslut när det kom en annan majoritet.

Sedan både till vpk och till socialdemokraterna: Det har ju varit ett ständigt gnölande över de pengar som har gått till företagen. Nu har vi hört långa uppräknningar från båda partiernas företrädare, som menar att det behövs väldigt mycket pengar ytterligare till en hel serie företag. Det håller jag med om, men jag tror det vore bra om man i det dagliga budskapet hade en positiv framtoning, ville göra någonting, var positivt inställd till småföretagen och inte hela tiden gnölade om att det här är rena guldgruvan. Så är det tyvärr inte.

I länet har vi också tagit praktiskt i det här från landstingets sida med stöd till småföretagsutbildning m. m. Socialdemokraterna var emot det, men sedan de såg det lyckade resultatet ändrade de sig.

Så till utvecklingsfondens 10 milj. kr. Om man får beslut om det i länet, räknar man med att inom tre månader kunna starta tre ordentliga projekt, som så småningom leder till 1 000 jobb. Nämnden för energiproduktforskning ställer sig väldigt positiv till detta. Det hindrar inte, herr Åsling, att det

behövs ett ordentligt och stort statligt stöd för att få den totala effekten, men ett samspel mellan utvecklingsfonden, landstinget och staten borde snabbt kunna leda till en positiv utveckling. Här återstår att se hur socialdemokraterna och vpk kommer att ställa sig till förslaget i landstinget. Socialdemokraterna har hitintills gått emot det här, men jag förutsätter att vpk ställer sig positivt med den allmänna syn partiet har på energifrågorna.

Sedan till Polarvagnen. Det har sagts, och det är nog riktigt, att Investeringsbanken har en stark trängtan att slå ihop detta företag med Cabby. När Nils Åsling skall bedöma saken bör han komma ihåg att Bertil Holmkvist och hans män har gjort mycket för Västerbottens läns inland. När man nu expanderade för kraftigt, så skedde det under rådgivning av lokala och centrala statliga rådgivare och även andra rådgivare, så man var inte ensam om att bedöma fel i det här fallet.

Jag tror att det bästa som kan göras för Polarvagnen är att man ser till att huvudkontoret blir kvar i Västerbotten och att Bertil Holmkvist och hans män har en fortsatt hygglig ställning i företaget.

Jag vill också ta upp frågan om etableringsdelegationen. Vi fick ju en mycket tråkig rapport i TV för någon månad sedan, att delegationen efter det att den tillsattes egentligen inte hade orkat med så väldigt mycket. Jag väddjar helt enkelt till Nils Åsling att se till att etableringsdelegationen får rådgivning och att den med hjälp av investeringsfundsstyrning m. m. får möjlighet att aktivt ta i den del av näringslivet som i dag verkar i smått överhettade regioner, så att den framtida expansionen sker i de bäst behövande kommunerna.

När det i övrigt gäller möjligheten att skapa arbetstillfällen, så håller jag med om den beskrivning som Arne Nygren och framför allt Karin Israelsson har gjort av länet. Det är våra inlandsdelar som behöver kraftiga förstärkningar, och jag upplevde det så att Nils Åsling i första hand också var inriktad på dessa delar.

Då det gäller Scharins hoppas jag att industriministern aktivt arbetar för att hitta något företag, någon kollega, som kan gå in i det projektet. Det är många som bedömer projektet som givande, bara det kommer till stånd.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först en allmän reflexion.

Jag hoppas att Arne Nygrens sätt att föra den här debatten inte är representativt för länets och dess företrädares sätt att möta problemen, att ta itu med de allvarliga problem som Västerbottens län liksom andra skogslän har och som måste lösas i samverkan mellan centrala myndigheter, regionala myndigheter och kommuner. Det förutsätter ju att man har en vilja att nalkas problemen på ett positivt och konstruktivt sätt.

Får jag sedan gå in något på de direkta frågor om företagsproblem som här har ställts.

När det gäller Scharins har vi alltså försökt lösa problemet med att hitta en partner som skulle kunna gå in med riskvilligt kapital, så att det skulle finnas realistiska förutsättningar att realisera MBF-projektet. Vi gjorde mycket

långtgående ansträngningar. Det fanns inte möjligheter att mobilisera det intresset.

Jag tror att folkpartiet utnyttjade sitt år också genom att göra motsvarande ansträngningar. Jag strävade dock efter att så snart som möjligt ge ett klart besked till företaget, när jag hade tagit ansvaret för frågan.

Beträffande NCB:s framtid i Hörnefors, så har jag redan svarat på den ställda frågan. Jag har tidigare här i kammaren till John Andersson sagt att självklart är det mitt önskemål att NCB-ledningen lyssnar på de anställda och noga analyserar de undersökningar och de rapporter som den vägen och via facket har kommit fram rörande Hörnefors framtid.

Beträffande Polarvagnen, som Börje Hörnlund tar upp här, så har Investeringsbanken i sitt uppdrag direktiv att söka en så bra lösning som möjligt, och med bra lösning menar jag att man skall ha målsättningen att rädda sysselsättningen och göra det på ett sådant sätt att företaget har chans att långsiktigt överleva. Där har jag ingen anledning att gripa in i de rent kommersiella diskussioner som bedrivs beträffande olika konstellationer. Men jag har en klar uppfattning om att Investeringsbanken inte driver den här debatten ensidigt med en enda tänkbar kontrahent utan att det sker en förutsättningslös diskussion om tänkbara lösningar.

Får jag sedan beträffande industrifrågor säga till John Andersson att här är det ingen ny industripolitik som trepartiregeringen företräder, utan vi har samma ambitioner som gällde för industripolitiken under den förra treparti-regeringen, dvs. att de strukturförändringar som är ofrånkomliga skall ske i socialt acceptabla former. Vad jag sagt är att vi i dag inte har ekonomiska resurser att gå in på bred front, utan varje krona som nu investeras i industripolitiken måste antingen ha en klar regionalpolitisk syftning eller ge en relativt omedelbar effekt i en positiv utveckling av bytesbalansen. Annars har vi över huvud taget inga resurser att ställa till förfogande inom industripolitiken. Vi måste alltså hårdare än tidigare prioritera till följd av den budgetsituation som kammarens ledamöter inte torde vara helt omedvetna om.

Karin Israelsson tog här upp frågan om det regionalpolitiska stödet, och som kommentar till hennes inlägg skulle jag vilja säga att riksdagen ju i våras beslöt om ett nytt regionalpolitiskt stöd, vilket innebär att kommunerna i Västerbottens län och främst i inlandskommunerna har fått ett förstärkt stöd. Det är ju välbekant för ledamöterna på Västerbottensbanken att inlandskommunerna placerats i stödområdena 5 och 6, där det högsta stödet utgår. Dessutom kommer, i enlighet med regeringsdeklarationens utfästelse, en översyn att ske av stödområdesindelningen, bl. a. med inriktning på att få en bättre balans och en bättre styrning inom länen. Det är självklart att den styrningen skall gå i riktning mot de mest utsatta kommunerna.

Arne Nygren tar i sin interpellation upp svårigheterna med att få någon utdelning av lokaliseringsstödet i inlandskommunerna. Han kom också i sitt inlägg här in på den frågan. Bl. a. sade han att man inte haft ett enda lokaliseringsärende i länets s. k. fjällkommun, om jag uppfattade honom rätt. Det är ett allmänt förhållande att det i kommuner med svag industriell bas blir

Om sysselsättningen i Västerbottens län

förhållandevis få lokaliseringsärenden, inte minst med tanke på att lokaliseringspolitiken hittills i så hög utsträckning varit inriktad på tillverkningsindustri och bara i någon mån på turism. Huvudparten av alla ärenden rör utbyggnader av befintliga företag – det är det karakteristiska i utvecklingen.

Börje Hörnlund påminde om den konjunkturutveckling som inte kan undgå att sätta sina spår även i Västerbotten. Det har varit en allmän tendens under de senaste årens lågkonjunktur att man haft förhållandevis få stödärenden ute i länen. Här förefaller det nu ändå vara på gång en svängning till det bättre. Efter vad jag kunnat notera kan man nu i flera län se en markant uppgång i antalet ansökningar om regionalpolitiskt stöd. Och det är naturligtvis en följd av att vi nu har en högkonjunktur.

I Arne Nygrens hemlän, Västerbottens län, rör det sig om mer än en fördubbling av antalet stödärenden jämfört med för ett år sedan. Läget är alltså inte så nattsvart som Arne Nygren här ville göra gällande. I oktober i år hade man på länsstyrelsen i Umeå 18 ärenden inne för behandling jämfört med 8 ärenden vid motsvarande tid förra året. Av dessa 18 ärenden gällde 9 stödansökningar från företag i stödområdena 5 och 6, alltså inlandet, jämfört med 2 året innan. Även om det i flera fall här rör sig om relativt små projekt – det skall erkännas – är förändringen att se som positiv i den allmänna utvecklingen.

Börje Hörnlund tog upp frågan om etableringsdelegationens arbete. Där vill jag säga att det tyvärr är en spridd missuppfattning, till följd av ett TV-program, att etableringsdelegationen skulle ha misslyckats i sin uppgift. Så är det inte alls. Den har naturligtvis inte haft särskilt mycket av etableringsärenden att behandla eftersom nyetableringen inom industrin har varit så låg. Men etableringsdelegationen har tillfört ett helt unikt erfarenhetsmaterial till industridepartementets allmänna regionalpolitisk-industripolitiska arbete. Den har öppnat möjligheter till en direktkontakt mellan företag och statsmakter som vi tidigare inte har haft och som vi inte skall dra oss för att utnyttja när nyetableringar är på gång.

Naturligtvis är den förbättrade konjunktursituationen ett viktigt skäl för den ökade aktiviteten och efterfrågan på regionalpolitiskt stöd – det är alldeles klart. Men en annan förklaring bör rimligen vara de förmånligare stöd som nu ges efter riksdagens beslut i våras. En tredje förklaring kan också vara den aktivitet som vi har haft i Västerbottens län under samlingsnamnet Utveckling AC. En del av de projekt som nu förs fram i ansökningarna om lokaliseringstöd har sin upprinnelse i den verksamheten. Det är värt att notera att ett aktivt arbete i länen är en viktig grund för en aktiv regionalpolitik. Det gäller såväl på industrisidan som inom andra områden.

Jag vill i detta sammanhang också peka på det anslag som riksdagen i våras beslöt att ställa till länsstyrelsernas förfogande för åtgärder i anslutning till länsplaneringen. Det är medel som gör det möjligt att vidareutveckla och konkretisera de förslag och idéer som kommer fram inom ramen för länsplaneringen.

När det gäller Västerbottens län är det alldeles klart att huvuddelen av dessa medel har anslagits till olika projekt som rör inlandet – så har i varje fall jag uppfattat situationen. Och det bör ju noteras – inte minst med anledning av vad Karin Israelsson sade. Jag delar hennes uppfattning om angelägenheten av att vi inte tappar greppet om utvecklingen i inlandskommunerna. Jag kan också dela hennes uppfattning om glesbygdsstödets centrala betydelse i detta sammanhang. Det avspeglar sig också i efterfrågan på glesbygdsstöd i Västerbotten – det är nämligen i dag mycket stort, liksom i andra jämförbara län. Det gäller inte minst stöd till företag i glesbygd. På detta område finns det nu ansökningar som i brist på medel inte kan beviljas. Det är min ambition att vi från regeringens sida skall kunna öka medelstilldelningen för glesbygdsändamål.

Eftersom frågan om gruvprospektering kom upp vill jag nämna att staten genom nämnden för statens gruvegendom bedriver ett omfattande prospekteringsarbete inom Västerbottens län. Jag vill i anslutning till detta lämna några kompletterande uppgifter.

Verksamheten har under det senaste året varit koncentrerad till Sten-jokkområdet, Skellefteåfältet, Storuman och området kring Bastuträsk. Nämndens största satsning över huvud taget görs i Bastuträskområdet. Prospekteringen inom denna region kostar enligt planerna för nuvarande budgetår ca 7 milj. kr. Förutom detta sker i Burträskområdet en gruvundersökning av en nickelfyndighet som kallas Lappvattnet. För att kunna göra denna undersökning och för att öka förutsättningarna för gruvdrift har nämnden erhållit ökade anslag för innevarande år. Till detta kommer, som jag tidigare har nämnt, att även Norrlandsfonden under senare år har satsat på prospektering i länet, att statens industriverk nyligen har gjort en sammanställning över berg och malm i Västerbottens län samt att man från verkets sida arbetar vidare på den prospekteringsplanen.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Nu har industriministern och hela centergruppen från Västerbotten varit uppe och försökt "lägga till rätta" de förslag till åtgärder som jag förde fram i mitt första inlägg – och det må vara dem obtaget. Jag skall också lämna åt sidan industriministerns försök att betygsätta mitt agerande. Socialdemokraternas kamp i Västerbotten för att skapa sysselsättning, trygghet och utveckling ledde till att vi i senaste valet fick socialdemokratisk majoritet i länet och att Nils Åslings partivänner där uppe måste ett riksdagsmandat och 14 kommunala mandat. Det tror jag är något av folkets dom över olika politiska gruppers agerande. Och jag tycker att vi skall hålla oss till det och inte försöka betygsätta varandra.

Jag är frestad att ta en debatt med Börje Hörnlund på denna punkt, men vi har möjligheter till det på hemmaplan. Låt mig bara säga att det finns uppgifter som borde oroa även Börje Hörnlund, exempelvis om utvecklingen av industrisysselsättningen i länet. Sedan 1970-talets mitt har den minskat mycket kraftigt, mätt i antalet anställda från 29 300 år 1975 till 25 900 första halvåret i år, dvs. med nära 4 000. Gör man en mätning av antalet

Om sysselsättningen i Västerbottens län

helårsarbetande, som jag gjorde under valrörelsen, skall man föra till ytterligare ett par tusen för att få en verklig skildring av hur allvarlig denna situation är.

Nu föredrar Börje Hörnlund att i stället tala om ökningen av sysselsättningen totalt i länet. Men, Börje Hörnlund, den har ägt rum i Umeåområdet. Jag vet inte om det var meningen med centerns politik att man skulle glädjas åt att sysselsättningen ökade så kraftigt i Umeåområdet, för det är ju precis vad som har hänt.

Det finns andra tecken som jag inte tog upp i mitt första inlägg men som jag har snuddat vid i min interpellation. Det gäller utvecklingen på jordbrukets område, och den är oroande. Sedan mitten av 1970-talet har det försvunnit ungefär 1 000 mjölkleverantörer i Västerbotten. 1975 fanns det 4 167, och i fjol hade de minskat till 3 123. Det är ändå inom en näring som fortfarande betyder en hel del för Västerbottens inland och som är väldigt svår att kompensera.

Sedan vill jag göra några kommentarer till industriministerns senaste inlägg.

I dag lär det vara presskonferens med folk från Polarvagnen i Umeå. Där kommer man från de anställdas sida, liksom jag gjorde i min kommentar till interpellationssvaret, att ge uttryck för den mycket stora oro man känner för att krafter är på gång i syfte att för det första driva företaget till en konkurs, för det andra driva det i händerna på en konkurrent. Jag hoppas verkligen att jag får uppfatta industriministerns inlägg här så, att han mycket seriöst och aktivt kommer att engagera sig för att få en lösning som kan göra att det inte blir avveckling utan att det kan bli fortsatt utveckling av Polarvagnens verksamhet i Västerbotten.

Jag kan hålla med industriministern om att det är mycket viktigt att vi gör aktiva insatser ute i länet, och det gör vi i Västerbotten. Vi engagerar oss så gott det går med uppslag. Inte minst de anställda i länet gör det – i Scharins, NCB, Algots, för att ta några exempel. Men vad de skulle önska, industriministern, vore ju att de kände med sig att de hade industriministerns fulla stöd för att deras förslag verkligen prövades positivt så de fick se resultat av sin verksamhet. Men ingenting av det finns i interpellationssvaret eller i industriministerns senare inlägg.

Det var många frågor jag inte fick svar på. Men nog skulle det ha varit skönt, industriministern, att få svar på den centrala frågan i min och även Karin Israelssons resonemang: Vilket besked skall vi gå hem och ge de 900 arbetslösa ungdomarna i Västerbottens inland? Vad skall vi ge för besked till dem om vilken framtid de har? De börjar känna som att det enda de kan göra är att flytta söderut, där jobben finns. Därför skulle det vara glädjande om det fanns någonting av aktiv verksamhet från regeringens sida för att verkligen skapa trygghet i utvecklingen för dem.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Industriministern säger att det här inte är fråga om någon ny industripolitik, men med tanke på de tidningsuttalanden som industriminis-

tern har gjort konstaterar jag att det tydligen inte går att få något bestämt besked om detta.

Angående frågan om stödet till företagen skulle jag vilja säga till Börje Hörnlund att det i detta sammanhang också handlar om hur pengarna används. Om man tar det i beaktande, då är jag inte alls så säker på att vi är överens.

I mitt förra anförande ställde jag en enda fråga till industriministern – efter vad jag har uppfattat har jag inte fått något svar på den, men svaret kan ha undgått mig. Frågan gällde det förslag som nu finns i Västerbotten om en satsning på alternativa bränslen, en åtgärd som utan att kräva alltför stora investeringar skulle kunna skapa många nya jobb. Kan man för en sådan åtgärd påräkna stöd från statsmakterna? Jag är tacksam för ett svar på denna min enda fråga till industriministern.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag hann inte med att svara på den frågan i mitt förra inlägg. Också Börje Hörnlund var inne på den ur regionalpolitisk synpunkt liksom ur energiförsörjningssynpunkt stora betydelsen av att man utnyttjar lokala energiråvaror, framför allt skogsavfall och torv. Både John Andersson och Börje Hörnlund torde vara medvetna om min inställning härvidlag. Allt som i dag kan göras för att öka utnyttjandet av inhemsk energiråvara har ju ett dubbelt syfte och är dubbelt värdefullt, eftersom det både skapar sysselsättning och minskar oljeberoendet och den negativa utvecklingen av bytesbalansen. Här skall naturligtvis allt göras för att stimulera till ett ökat utnyttjande av energiråvaran. När nu frågan om en statlig medverkan har ställts, så skall den självfallet positivt prövas. Som Börje Hörnlund påminde om är detta visserligen framför allt en regionalpolitisk fråga, men så snart den har avancerat är regeringen självfallet beredd att pröva den i positiv anda.

Låt mig sedan återkomma till Arne Nygren när det gäller frågan om Polarvagnen. Som jag sade tidigare är min ambition att frågan om Polarvagnen skall få en sådan lösning att företaget inte avvecklas utan kan leva vidare. Det är också innehållet i mina direktiv till Investeringsbanken, men Investeringsbanken måste självfallet pröva olika tänkbara konstellationer för att få den bästa lösningen. Jag är emellertid fullständigt på det klara med att det primära måste vara att vi i så stor utsträckning som det över huvud taget är möjligt försöker klara sysselsättningen på dessa orter.

Så till Arne Nygrens mera spektakulära, oratoriska fråga: Vad säger man till de 900 ungdomarna som inte får arbete?

Detta är ju ett problem som vi har över hela landet. Det är ett stort och centralt problem för det här samhällets fortsatta utveckling. Som jag ser det och med tanke på den ekonomiska situation vi befinner oss i är vår centrala uppgift att åstadkomma en expansion av industrisysselsättningen. Vi kan inte utan vidare låta den offentliga sektorn utvecklas utan att denna utveckling sker i relation till en ökad industriell produktion och en ökad industrisysselsättning. Vi måste alla känna vårt ansvar när det gäller att främja företagsamheten och att öka möjligheterna för industrin att klara

Nr 25

Fredagen den
9 november 1979

Om sysselsättningen i Västerbottens län

exporten och att konkurrera med importen. Det är en uppgift för alla medborgare i det här landet. Jag tar i det sammanhanget fasta på Arne Nygrens vitsord i fråga om det intresse som finns för dessa frågor och tolkar det som att man också från socialdemokratin sida nu är beredd att ompröva företagandets roll i samhället. Utan att vi får enskilda människor eller grupper av människor som är beredda att engagera sig för att utveckla varuproduktionen får vi heller inte den vitalitet i näringslivet som vi behöver.

I anslutning härtill vill jag säga att de anställda som vill realisera egna produktidéer och bilda egna företag är förtjänta av samhällets helhjärtade stöd. Nu finns genom utvecklingsfonderna, genom regionala investmentbolag och genom den centrala industriprojektfonden goda resurser att ställa till förfogande för denna viktiga industriella utveckling.

KARIN ISRAËLSSON (c):

Herr talman! Minskningarna av antalet jordbruk i Västerbottens inland är nog främst ett resultat av en effektivt bedriven negativ jordbrukspolitik under 1960-talet. Jag vill säga detta, eftersom Arne Nygren tog upp frågan. Vi ser därför med glädje att glesbygdssatsningarna kan rädda några av de jordbruk som finns kvar. Naturligtvis har jordbrukarna i inlandet ekonomiska problem, men man arbetar på lösningar som skall göra det möjligt att bedriva ett effektivt jordbruk.

Jag vill gärna tacka statsrådet för hans positiva inställning till ändringarna av stödområdesindelningen och till en ökning av glesbygdsmedlen som då också kan komma inlandskommunerna till godo.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för hans positiva svar på min fråga om alternativa bränslen och vill verkligen notera att han kommer att behandla en ansökan i positiv anda. Jag lovar industriministern att göra allt vad jag kan för att en ansökan hamnar på hans bord.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! En kort kommentar med anledning av industriministerns besked till de 900 unga i Västerbottens inland. Jag tror inte att de är betjänta av en allmän deklaration om att det nu är viktigt att öka industrins kapacitet, eftersom det i dessa områden finns så oerhört litet industri. Vad vi behöver är naturligtvis mycket kraftfulla samhällsinsatser för att tillvarata de naturtillgångar och andra resurser som finns där uppe.

Karin Israelsson försökte uppträda till försvar för avvecklingen av mjölkleverantörerna i Västerbotten och skyllde på vad som har hänt. Men nu har vi i nästan fyra år haft en borgerlig jordbrukspolitik, och det är under denna tid som det här har hänt, Karin Israelsson. Ni lovade ju att det skulle bli en ändring i och med att vi fick en borgerlig regering, men avvecklingen av mjölkleverantörerna har bara ökat.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om ett mediumvalsverk i Luleå

Nr 25

Fredagen den
9 november 1979

*Om ett medium-
valsverk i Luleå*

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Arne Lindbergs* (c) den 26 oktober anmälda interpellation, 1979/80:44, dels *Sten-Ove Sundströms* (s) den 18 oktober anmälda fråga, 1979/80:54, och anförde:

Herr talman! Arne Lindberg har frågat mig dels vad som har gjorts för att vinna klarhet i frågan om mediumvalsverkets möjligheter att avsätta sina produkter och till vilket resultat jag har kommit, dels om jag vill aktivt verka för tillkomsten av ett mediumvalsverk i Luleå.

Sten-Ove Sundström har frågat mig dels när den av riksdagen beslutade marknadsundersökningen, avseende ett nytt mediumvalsverk i Luleå, beräknas vara klar, dels vilka åtgärder jag avser att vidta för att påskynda nämnda marknadsundersökning.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

I samband med riksdagens behandling av propositionen om tidigareläggningar av vissa investeringar inom SSAB (Svenskt Stål AB) beviljade riksdagen bolaget ett anslag på 4 milj. kr. i form av strukturlån för i första hand en marknadsundersökning avseende ett nytt mediumvalsverk i Luleå (prop. 1978/79:126, NU 1978/79:43, rskr 1978/79:369).

SSAB påbörjade utredningen om ett nytt mediumvalsverk i Luleå i augusti innevarande år. Utredningen syftar till att kartlägga marknaden för produkter från mediumvalsverket. För att kunna genomföra utredningen och få bästa underlag för ett beslut har SSAB:s egna resurser förstärkts med utländska konsulter. Under våren 1980 beräknas utredningen vara klar. Enligt vad jag har erfarit från bolaget bedrivs utredningen med all den skyndsamhet som är möjlig. Bolaget har inte begärt att få ta i anspråk några av de beviljade medlen för utredningen.

Med tanke på det stora belopp en investering i ett nytt mediumvalsverk innebär är det nödvändigt att bolaget får erforderlig tid för att kunna genomföra utredningen. Innan resultatet av marknadsundersökningen är redovisat är jag inte beredd att ta ställning till frågan om att bygga ett nytt mediumvalsverk i Luleå.

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation om mediumvalsverk i Luleå.

Det var kanske inte att vänta att svaret skulle ge någon närmare redovisning av marknadsundersökningens resultat, eftersom SSAB först i augusti påbörjat utredningen, men jag noterar med tillfredsställelse att utredningen nu bedrivs med all skyndsamhet som är möjlig. Vi måste nämligen med lika stor skyndsamhet gå vidare med förädlingen av produkterna från Norrbottens basindustrier. Jag tror mig på goda grunder kunna anta att industriministerns tidigare visade engagemang för Norrbottens bästa inte avtagit under den tillfälliga bortovaron från den för oss så viktiga statsråds-posten.

Vi i Norrbotten hoppas att industriministern är överens med oss i den uppfattningen att någon ny utflyttningsvåg från vårt län inte kan accepteras. Länsstyrelsen i Luleå har efter en utredning angående sysselsättningen under de närmaste åren kommit fram till den slutsatsen att faran för en utflyttning av 7 000–8 000 personer är överhängande. Den faran måste med alla medel avvärjas. Vi har under 1950- och 1960-talen haft nog av den s. k. flyttlasspolitiken, en utflyttning som till stor del hade kunnat undvikas om centerns regionalpolitik vunnit förståelse i ett tidigare skede, då de ekonomiska villkoren var väsentligt bättre än nu.

Under 1970-talet har en viss breddning skett av den industriella aktiviteten i Norrbotten, men den låga förädlingsgraden när det gäller våra naturprodukter är alltjämt det stora problemet, och det gör våra basindustrier onödigt konjunktur känsliga. Som exempel kan nämnas att 80 % av järnmalmen exporteras i helt oförädlad skick och med en dryg tiars förlust per ton. Däremot ger redan den ringa förädlingen till kulsinter god vinst.

Det är mot bakgrund av bl. a. dessa fakta som vidareutvecklingen av SSAB i Luleå framstår som den avgörande frågan för Norrbotten just nu. Interpellationen är tidigt väckt just därför att vi inte har råd att förlora någon tid när det gäller vidareförädlingen av järnet. Först när produkternas tonvärde väsentligt höjs kan spridningseffekterna i sysselsättningshänseende nå utanför den s. k. Fyrkanten. Detta är av synnerlig vikt även för att åstadkomma bättre inomregional balans.

Beträffande interpellationens frågor vore det värdefullt om industriministern närmare kunde precisera Luleås situation. Vissa tidningsuppgifter har innehållit ett ifrågasättande av de tidigare uppgjorda planerna.

Samtidigt som jag än en gång tackar för svaret vill jag därför ställa en kompletterande fråga. Har det inom den aktuella delen av näringslivet hänt något som förändrat planerna på Luleå som metallurgiskt centrum? F. ö. torde det väl bli tillfälle att återkomma i ärendet, när SSAB:s utredning framlagt sitt resultat.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga. Av svaret framgår bl. a. att marknadsundersökningen beräknas vara färdig under våren 1980. Bara det är i sig en märklig uppgift – att det skall behöva ta ett helt år att klara marknadsundersökningar av den här typen. Tydligen är statsrådet nöjd med att det tar så lång tid, eftersom han inte avser att vidta några åtgärder för att påskynda nämnda marknadsundersökning.

En annan viktig anledning till min fråga är de marknadsbedömningar som kommer till uttryck i massmedia, däribland industriministerns egna uttalanden, t. ex. i Aftonbladet den 17 oktober i år, där han säger om det tilltänkta mediumvalsverket: Jag har mina dubier. Eftersom industriministern tydligen, om man skall döma efter pressuttalanden, tvivlar på byggandet av detta valsverk i Luleå, finns det anledning till en följdfråga, och jag skall fatta mig kort i förhoppningen att få svar på frågan:

Står statsrådet fortfarande kvar vid sina löften om ett metallurgiskt

centrum i Luleå och att detta centrum skall ges möjlighet till utveckling av en metod att förädla stål via utbyggd valsverkskapacitet?

Nr 25

Fredagen den
9 november 1979

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill erinra både Arne Lindberg och Sten-Ove Sundström om att bakgrunden till att frågan om mediumvalsverket nu är föremål för en ganska omfattande marknadsundersökning är de internationella perspektiven. Stålintustrin kämpar alltjämt med stora problem till följd av en internationell överkapacitet. Det är en överkapacitet som det under överblickbar tid uppenbart inte kommer att finnas möjligheter att komma till rätta med. Tvärtom sker i avlägsna stålproducerande länder fortfarande investeringar i stålintustrin. Även om inte nya stålverk byggs, görs kompletterande investeringar i befintliga stålverk, som höjer kapaciteten. Och svensk marknad är ju inte oberörd av vad som sker internationellt. Det kan också – och det vill jag säga till Sten-Ove Sundström – vara en förklaring till att jag har sagt att man inte skall ha några överdrivna förhoppningar knutna till möjligheten att expandera ståltillverkningen i vårt land.

Vad marknadsbedömningarna nu siktar på är att klarlägga vilka möjligheter som finns beträffande olika sortiment. Vi får avvakta den marknadsundersökningen innan vi enligt riksdagens beslut skrider till handling i denna fråga.

Arne Lindberg frågade mig om det har hänt något som skulle påverka situationen i Luleå.

Frånsatt den internationella marknadsutvecklingen – som alltså inte är särskilt ljus – har inte någonting hänt som påverkar planerna. Men jag vill samtidigt med kraft understryka att vi har uppdragit åt styrelsen för SSAB att genomföra strukturplanen. Det finns ingen anledning att från politisk sida inskrida i företagets dispositioner för att så snabbt som möjligt uppfylla riksdagens målsättning, nämligen att göra SSAB till ett ekonomiskt bärkraftigt och fungerande företag.

Vi får avvakta vad som händer här. Jag har ett odelat förtroende för SSAB:s ledning och dess förmåga att tillsammans med fackföreningsrörelsen och de anställdas representanter åstadkomma en ändamålsenlig struktur i företaget.

Sedan vill jag rent allmänt tillägga att oavsett vad som händer hos SSAB är det klart att metallurgin skall finnas kvar i Luleå. Eftersom det är en klar fördel att ha högklassig malm nära ett stålverk, är det naturligt att Luleå även framdeles blir och utvecklas till att vara ett metallurgiskt centrum.

Men vid sidan om det måste med all kraft utvecklingen i Norrbotten drivas mot att öka sysselsättningen i industrin och i lantbruket. Vi är beredda att fullfölja det arbetet, inom ramen för de regionalpolitiska stödåtgärder och de speciella program som har beslutats beträffande Norrbotten.

ARNE LINDBERG (c):

Herr talman! Jag delar naturligtvis industriministerns uppfattning att företagen måste arbeta efter de enligt deras egna bedömningar nödvändiga

*Om ett medium-
valsverk i Luleå*

Fredagen den
9 november 1979

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

principerna och att politikerna inte kan gripa in alltför mycket för att styra utvecklingen.

Jag är också av den uppfattningen att industriministern har ett gott samförstånd och ett bra samarbete med både facket och SSAB i den här frågan. Jag tackar därför för att jag fick klarlagt att det i sak inte har skett någon inriktningsförändring beträffande utvecklingen av Luleå – vilket man har velat påskina i vissa sammanhang. Även om det är kärvt f. ö. tycker jag det var ett positivt svar, och jag ber att få tacka för den kompletterande upplysningen.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Tidigare under förmiddagen kunde man i debatten notera hur viktigt statsrådet Åsling ansåg det vara att industrissysselsättningen expanderar. Nu säger han dock i det här sammanhanget att när det gäller stålindustrin skall man inte ha några överdrivna förhoppningar om att kunna expandera den.

Industriministern talar om hur viktigt det är att vi har kvar en metallurgisk utveckling, men jag har ännu inte fått riktigt klart för mig vad industriministern menar med att förlägga ett metallurgiskt centrum till Luleå och om han står bakom den tanken. Och framför allt: Skall detta framtida centrum ges möjligheter att förädla råvaran/malmen i Norrbotten via en utbyggd valsverkskapacitet? Just den delen är ytterst väsentlig, eftersom det för oss i Norrbotten handlar om att vi eventuellt skall ges ett underlag för att bygga ut verkstadsindustrin. Därför är det viktigt att vi också har en valsverkskapacitet, om vi inte vill se vårt stålverk i Luleå förvandlas enbart till ett ämnesverk.

Jag tycker det vore angeläget att industriministern gjorde ett klarläggande just på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om åtgärder mot kapitalflykt

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN erhöll ordet för att besvara *Jörn Svenssons* (vpk) den 15 oktober anmälda interpellation, 1979/80:16, och anförde:

Herr talman! Jörn Svensson har ställt tre frågor till mig i en interpellation om åtgärder mot kapitalflykt. Frågorna är:

1) Varför tigger alla officiellt ansvariga sedan många år om kapitalflyktens problem?

2) Hur bedömer regeringen verkningarna av kapitalflykten på landets produktion, sysselsättning och allmänna utveckling?

3) Vad avser regeringen göra åt kapitalflykten, och föreställer sig regeringen att fria kapitalrörelser även fortsättningsvis skall kunna accepteras?

Innan jag besvarar frågorna vill jag ägna några ord åt begreppet kapitaalex-

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

port.

Kapitalexporterande är det land som har ett överskott i sitt varu- och tjänsteutbyte med utlandet. Reala resurser i form av varor och tjänster utöver vad som tillförs landet genom importen går då ut ur landet. I denna mening är Sverige inte ett kapitalexporterande land utan ett kapitalimporterande.

Jörn Svensson använder emellertid begreppen kapitalexport och kapitalflykt som beteckning för någonting annat, nämligen företagens investeringsutbyte med utlandet, som ju bara är en mindre del av vårt lands utlandstransaktioner.

Följande siffror är belysande för vad det då är fråga om.

De svenska företagens investeringar i utlandet varierade omkring ett belopp av 1 miljard kronor under vart och ett av åren 1965 till 1970; för perioden 1970 till 1975 låg det årliga beloppet omkring 1 1/2 miljarder. Under 1976 och 1977 steg direktinvesteringarna till nära 3 resp. 3 1/2 miljarder kronor. Den kraftiga uppgången under dessa år förklaras emellertid av alldeles speciella omständigheter som Jörn Svensson inte synes vara omedveten om. Bl. a. tvingades nämligen svenska varv under dessa år att gå in med delägande i utländska rederier för att skydda sina fordringar i samband med fartygsleveranser till utländska rederier, vilkas soliditet undergrävts av den internationella sjöfartskrisen. Detta delägande, som uppgick till drygt 1/2 miljard kronor för vardera året, var nödvändigt för att inte förvärpa en redan förut besvärlig situation för de svenska varven. Under 1978 sjönk direktinvesteringarna med 1 miljard kronor – en nedgång som fortsatt även under första halvåret i år.

De angivna beloppen är nominella och inte justerade med hänsyn till den kraftiga inflationen under 1970-talet. I fast penningvärde innebär den här angivna utvecklingen att direktinvesteringarna utomlands under de senaste 15 åren har ökat med i genomsnitt 3 % per år. Världshandeln med industrivaror ökade under samma tid med ca 9 % per år och produktionen av industrivaror i världen med 6 % per år.

Jörn Svensson gör i sin interpellation gällande att den investeringsutveckling jag här belyst i siffror utgör en oerhörd kapitalflykt ur landet, en ekonomisk utdikningsprocess, som hotar landets utveckling. Låt mig med ytterligare några siffror belysa hur felaktigt detta påstående är.

De svenska utlandsinvesteringarna är som jag redan sagt en del i våra totala kapitaltransaktioner med omvärlden. De utgående investeringarna uppgick 1977, då de bl. a. på grund av de av mig nyss angivna omständigheterna var som störst i absoluta belopp, till ca 7 % av Sveriges totala kapitaltransaktioner mot utlandet. Och jämför man procentandelen med tidigare år finner man att den minskat markant under hela 1970-talet.

För åren 1972 till 1978 har vi statistik som gör det möjligt att jämföra direktinvesteringarna i produktions- och sammansättningsföretag utomlands med industrins investeringar i Sverige. En sådan jämförelse visar att utlandsinvesteringarna uppgår till i genomsnitt knappt 9 % av industriinvesteringarna inom landet.

I fråga om utländska företags investeringar i Sverige är utvecklingen en

Fredagen den
9 november 1979

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

annan. Dessa uppgår till omkring 4 % av de totala inhemska industriinvesteringarna, dvs. till endast drygt en halv miljard kronor per år – ett belopp som varit i stort sett oförändrat under 1970-talet. Såväl i volym som i relation till övriga kapitaltransaktioner i betalningsbalansen har alltså en successiv minskning ägt rum.

Att gapet mellan de utgående investeringarna och de ingående vidgats beror alltså främst på att de senare under tio års tid inte ökat ens i nominellt belopp och inte på att de förstnämnda stigit. Detta bekräftas också av internationella jämförelser som visar, att de svenska direktinvesteringarna i utlandet mätt som andel av bruttonationalprodukten snarast ligger under genomsnittet för andra jämförbara industriländer, medan de ingående direktinvesteringarnas andel däremot är markant lägre.

Mot denna bakgrund blir mitt svar på Jörn Svenssons första fråga, varför alla officiellt ansvariga tiger sedan många år om kapitalflyktens problem, följande:

Statistiken ger inget som helst belägg för den kapitalflykt Jörn Svensson söker ge en bild av. Vad som i stället borde stämma till eftertanke är nedgången i utlandets investeringar i Sverige liksom i industriinvesteringarna totalt i vårt land. Och dessa problem har inte förtigits från officiellt håll, i varje fall inte under min tid som ekonomiminister. Tvärtom har jag vid otaliga tillfällen riktat uppmärksamheten på försämringen av betingelserna för näringslivet i fråga om konkurrenskraft och vinstutveckling. De åtgärder som vidtogs av den förra trepartiregeringen vände som bekant utvecklingen till det bättre i nämnda hänseenden.

På Jörn Svenssons andra fråga om verkningarna av kapitalflykten på landets produktion, sysselsättning och allmänna utveckling vill jag svara att regeringen anser, att de svenska företagens investeringar utomlands i marknadsförings- och produktionstillgångar samt service av olika slag medför övervägande fördelar för svensk ekonomi. De är ägnade att stärka det svenska näringslivet i den internationella konkurrensen på såväl utlands- som hemmamarknaderna. Denna uppfattning har den förra trepartiregeringen givit uttryck åt i direktiven till den översyn av valutaregleringen som beslutades den 30 juni 1977.

Jag har också i mitt svar den 11 november 1977 på en liknande interpellation av Carl-Henrik Hermansson pekat på att undersökningar inom statistiska centralbyrån och Industriens utredningsinstitut visar, att svenska företag med dotterbolag utomlands har ökat antalet anställda i Sverige under tider då den totala industrissysselsättningen sjunkit. En stark utlandsverksamhet har hjälpt svenska företag att upprätthålla en rent förlustbringande produktion i Sverige.

Jörn Svenssons tredje fråga om eventuella åtgärder mot kapitalflykten och om fria kapitalrörelser även fortsättningsvis bör accepteras föranleder mig att än en gång hänvisa till att tillgänglig statistik vederlägger påståendet om förekomsten av kapitalflykt. Jörn Svenssons fråga utgår dessutom från den felaktiga föreställningen att Sverige skulle medge "fria kapitalrörelser" i fråga om utlandsinvesteringarna och övriga slag av kapitaltransaktioner. Så är icke

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

fallet. Kontrollen av in- och utgående investeringar sker inom ramen för vår valutalagstiftning. Ansökningarna prövas av riksbankens valutastyrelse. Sedan 1969 beviljas tillstånd till investeringar endast om de främjar den svenska exporten eller på annat sätt är gynnsamma för betalningsbalansen. Det krävs också att investeringarna i hög utsträckning skall finansieras utomlands. Därutöver har från den 1 juli 1974 genom en ändring i valutalagen den penning- och valutapolitiska bedömningen kompletterats med en prövning utifrån industri- och sysselsättningspolitiska synpunkter. Från nämnda år har företrädare för TCO och LO i valutastyrelsen deltagit i prövningen av utlandsinvesteringarna.

Den fråga som nu närmast blir aktuell är huruvida valutakontrollen behövs och hur den i så fall bör utformas för framtiden. Under senare år har flera undersökningar ägnats åt att belysa utlandsinvesteringarnas effekter i olika avseenden. Två offentliga utredningar ägnar sig åt detta problem och kommer att på grundval av sammanställda erfarenheter redovisa sina slutsatser och förslag.

I avvaktan på utredningsresultaten har regeringen inga planer på åtgärder mot utlandsinvesteringarna i den av Jörn Svensson antydda riktningen.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på min interpellation. Vad man än vill säga om ekonomiminister Gösta Bohman kan det inte förnekas att han, jämfört med alla de andra statsråden, har ett obestridligen mycket begåvat och raffinerat sätt att blanda bort korten. Det är en av de många omständigheter som gör en diskussion med Gösta Bohman skapande och intressant. Det vill jag säga, även om jag inte för allt i världen skulle vilja spela kort med Gösta Bohman – särskilt inte om pengar.

Emellertid är Gösta Bohman inte ensam om att ha utarbetat sitt svar, utan han har naturligtvis specialister till sitt förfogande – även om jag tror att han mindre är slav under sådana än andra statsråd, som i stort sett bara är ekon av sina statssekreterare och departementsråd. Emellertid har de som har bistått honom fallit offer för en mycket besvärlig sjukdom, som är kännetecknande för den nationalekonomiska vetenskapen här i Sverige, nämligen att de använder sig av en synnerligen förvirrande begreppsapparat, med en teoretisk inriktning utan relevans till de verkliga materiella förhållandena.

Nationalekonomin här i Sverige står tyvärr jämfört med vad som är fallet i utlandet på en mycket låg nivå. Med det menar jag inte att nationalekonomin ideologiskt till övervägande del är borgerlig. Oavsett om man är en marxistisk eller en borgerlig ekonom, kan ju den begreppsapparat och den teoretiska forskning man arbetar med vara korrekta resp. icke korrekta i förhållande till den materiella verkligheten. Vad jag menar är att den nationalekonomiska vetenskapen här i Sverige inte avsätter några egentliga resultat. Den rör sig med begrepp som ofta flyter in i den politiska diskussionen, som är ytterst oklara och vilseledande och ibland leder till helt felaktiga slutsatser. Detta har Gösta Bohman här i viss mån råkat ut för, som jag närmare skall gå in på.

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

Eftersom Gösta Bohman börjar med en begreppsanalys, eller ett försök till en sådan, skall också jag först uppehålla mig vid en diskussion om begrepp som kapital, kapitalexport, kapitalimport osv. Jag tror att det är helt nödvändigt, eftersom diskussionen annars blir alltigenom förvirrad.

I sitt interpellationssvar gör Gösta Bohman gällande att ett land är kapitalexporterande, om dess utrikesbetalningar ger ett överskott, och kapitalimporterande om dess utrikesbetalningar ger ett underskott. Det är ett mycket märkligt sätt att diskutera. Man måste först fråga: Vad menas egentligen med kapital? Så som Gösta Bohman använder begreppet kapital och som det används av de slarviga och av teoretisk klarhet ointresserade nationalekonomerna i vårt land betyder det ungefär vilka pengar som helst.

Om jag har en hög med slantar, kallar den officiella borgerliga nationalekonomin den för kapital, och det är precis detsamma som vad också Gösta Bohman här gör i sitt försök till analys. Men var och en förstår att man inte på det sättet kan kalla en hög med pengar för kapital. Man kan inte heller kalla alla möjliga in- och utbetalningar och transaktioner för kapital.

Marx har sagt många kloka ord, och även om Gösta Bohman inte håller med honom i hans politiska slutsatser, så var han dock en banbrytande teoretiker till skillnad, med något undantag, från nu levande svenska nationalekonomer. Marx har sagt ungefär så här: En spinnmaskin är en maskin som spinner. En bomullsspinnmaskin är en maskin som spinner bomull. Men bara under vissa omständigheter blir denna spinnmaskin till kapital, dvs. att för att utgöra kapital måste bomullsspinnmaskinen vara satt i ett visst sammanhang, arbeta för ett bestämt mål, befinna sig i en viss situation. På samma sätt är det med en hög pengar. Den kan man inte kalla kapital så länge den bara ligger i herr Bohmans eller Svenssons ficka som en hög av metall av f. ö. rätt obestämbart konsistens. Kapital blir den först när den används för ett bestämt ändamål, närmare bestämt när den används för att utvidga, förmera eller på annat sätt kvalitativt förbättra produktionsapparaten eller används för sådana ändamål som åtminstone indirekt medför en sådan förbättring, utvidgning eller fördjupning av produktionsapparaten. Först då utgör en tillgång – vare sig den är i form av en maskin, en bomullsbal eller en hög med pengar – kapital.

F. ö. kan man ju för att visa förvirringen i den klassiska nationalekonomiska begreppsapparaten helt vända på Gösta Bohmans resonemang och säga, att man inte får till följd en kapitalexport ifall man har ett överskott i sina utlandsbetalningar. Man kan lika gärna säga att man då får till stånd en kapitalimport, eftersom man ju får in ett överskott av pengar, som man kan använda för kapitalinvesteringar. På samma sätt är det om man vänder på det och antar att man har ett underskott i sina betalningar. Då är det enligt Gösta Bohmans analys fråga om ett kapitalimporterande land. Man kan lika gärna säga att det är tvärtom. Eftersom det då flödar ut mer pengar blir ju följden en förlust i betalningarna. I den mån en del av dessa pengar används för investeringar utomlands av de utländska exportörerna, som har gjort vinster här, kan man hävda att de så att säga berövar Sverige de pengarna och

använder dem för kapitalinvesteringar utomlands.

Jag för denna litet abstrakta diskussion bara för att visa att med Gösta Bohmans och den klassiska nationalekonomins begreppsapparat förhåller det sig så, att när den påstår att ett visst förhållande ger upphov till kapitalimport eller till kapalexport kan man, precis som man kan med många andra av deras teoretiska och hypotetiska påståenden, säga: Varför inte lika gärna tvärtom? Man måste alltså ordentligt definiera: Vad är kapital? Vad är det som är farligt att förlora i form av utflöde, och vad är det som är gynnsamt för ett land att ha i form av inflöde? Det handlar inte bara om pengar och betalningar vilka som helst, utan det handlar om: Hur påverkar strömmarna av de in- och utrikes betalningarna landets möjligheter och förmåga att förnya sina investeringar, förnya sin produktionsapparat, förbättra den, öka dess möjligheter att göra sig gällande i framtiden?

Det är så frågan måste ställas, och då är det helt klart att vilka betalningar som helst och vilka högar med pengar, metaller och sedlar som helst inte utgör kapital utan att kapital i denna bemärkelse bara är de tillgångar som på något sätt sättes in för att förändra, vidga eller fördjupa den samlade produktionsapparaten i landet. Varje samhällelig och ekonomisk process som förbättrar dessa möjligheter är då gynnsam. Varje samhällelig eller ekonomisk process som försämrar dessa förutsättningar är ogynnsam. Vad jag har påstått är alltså att det pågår en process i Sverige som från de synpunkter jag nu nämnt är ogynnsam. Jag skall något belysa detta.

För att emellertid först föra den teoretiska begreppsdiskussionen litet längre skulle jag också vilja säga att man inte heller, när man har avgränsat vad som är kapital och vad som är betalningar och tillgångar i största allmänhet, kan betrakta kapital som en klump, där de olika investerade summorna är likvärdiga. Inom den totala massan av egentliga kapitalinvesteringar – investeringar för att förändra eller förbättra produktionsapparaten – spelar det en avgörande roll vad det satsas på. En mycket stor del – jag förmodar den större delen, om man skulle räkna noga på det – kanske egentligen bara går åt till att hålla den existerande produktionsapparaten vid makt. Det är vad man kallar reinvesteringar, återinvesteringar.

En mindre del används till att verkligen förnya produktionsapparaten. Där kan man också skilja ut kvalitativt helt olika bitar. Man kan förnya produktionsapparaten genom att investera i vidgad produktion av redan existerande klassiska industrivaror, som man producerar i landet. Men man kan också göra nyinvesteringar av kvalitativt viktigare slag, som för in helt förnyande moment i produktionsapparaten. Mellan dessa olika typer av nyinvesteringar kan det råda avsevärda skillnader.

Det är väl ingen tvekan om att i Sveriges situation i dag är investeringar som bara vidgar den klassiska produktionen av mindre intresse och tillför produktionsapparaten mindre värde, kvalitativt sett, än de investeringar som syftar till att förändra den industriella strukturen, förnya produktionen, införa helt nya teknologiska moment, nya typer av varuproduktion, osv.

Man kan därför inte, som Gösta Bohman gör i sina resonemang, bara sätta utflödet av direkta investeringar i utlandet och inflödet av utländska

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

investeringar här i relation till den totala massan av investeringar. Då missar man en hel del av vad problemet handlar om. Man måste utgå från att de kvalitativt mest intressanta och viktiga investeringarna är de där sista toppinvesteringarna, som inte används till att bara vidmakthålla någonting som redan finns utan som går åt till en kvalitativ förnyelse – det må vara på teknologins plan, på utbildningens och undervisningens område eller på varuproduktionens plan. Det kan också handla om nyskapande investeringar för att förändra kapaciteten hos landets transportapparat, e. d.

Det är dessa förnyande investeringar, det topplager av investeringar som får den här förnyande effekten, som är viktiga. De behöver i och för sig inte vara särskilt stora, vare sig i förhållande till de totala kapitalinvesteringarna eller i förhållande till den stora massan av betalningar i samhället i största allmänhet. Men de är vitala, de är oerhört viktiga. Det missar Gösta Bohman i hög grad på grund av att han inte delar upp investeringarna efter ändamål och ser saken från den synpunkten, men också därigenom att han med beteckningen kapital benämner alla möjliga sorters tillgångar, oavsett om de är insatta i produktionsapparaten eller om de bara utgör betalning för köp och försäljning.

I sitt interpellationssvar mobiliserar Gösta Bohman ett batteri av siffror i avsikt att visa att mina farhågor om kapitalflykten från Sverige och de faror som den innebär för möjligheterna att förnya produktionsapparaten och därmed för landets framtid är ogrundade. Därför nödgas jag göra en ganska detaljerad och en aning tidskrävande analys på vissa av de mest vitala punkterna, där jag menar att Gösta Bohman har fel. Jag gör det därför att jag inte riktigt förstår på vilket sätt han har fel – det kan han nog bara själv tala om. Men hans uppgifter strider mot siffror som jag själv har räknat fram och uppgifter som jag menar måste betecknas som belagda.

Först säger Gösta Bohman i interpellationssvaret – detta är bara en liten detalj, som kanske inte spelar någon avgörande roll – att de svenska direktinvesteringarna utomlands under perioden 1965–1970 uppgick till ungefär 1 miljard årligen. Det är litet slarvigt uttryckt, minst sagt. Jag har riksbankens förvaltningsberättelse för 1971 här, och den visar att direktinvesteringarna låg på en väsentligt lägre nivå än så. Tydligt har de som har hjälpt Gösta Bohman här räknat med genomsnitt för hela perioden, och då har de råkat få med åren 1969 och 1970 – i synnerhet 1969, då det sker en drastisk uppgång – medan direktinvesteringarna under perioden tidigare däremot låg väsentligt lägre. Det har alltså skett ett väldigt ryck i det hela. Genom att på det här sättet räkna genomsnitt döljer man att det åren 1969 och 1970 skedde någonting radikalt annorlunda och nytt, nämligen en mycket kraftig uppgång i direktinvesteringarna. Men detta är nu en mindre detalj.

Sedan gör Gösta Bohman fyra olika påståenden, som jag i tur och ordning skall ta upp till resonemang. Jag kan nämligen inte få för mig annat än att han måste ha fel; hans medhjälpare har räknat fel, eller också har han på annat sätt, genom att ställa fel storheter i relation till varandra, dragit slutsatser som knappast är relevanta för problemet.

På ett ställe i interpellationssvaret säger Gösta Bohman att under de senaste

15 åren skulle realvärdet av de svenska direktinvesteringarna utomlands bara ha ökat med 3 % årligen, medan däremot världshandeln och vissa andra storheter skulle ha ökat betydligt mer. Därmed vill han bevisa hur obetydligt problemet är, att det egentligen inte är något stort problem, att ökningen inte är särskilt stor.

Jag har litet svårt att finna faktabelägg för det här påståendet. Enligt siffror som vi på vpk:s riksdagskansli har räknat fram från riksbanksstatistiken skedde under 20-årsperioden 1957–1977 en åttadubbling av realvärdet av de direkta svenska utlandsinvesteringarna; vi har gjort en priskorrigerig. Om det har skett en sådan åttadubbling, måste det rimligtvis ha fått till följd en ökning som är mycket större än 3 % per år. Jag förstår inte var siffran 3 % kan komma ifrån, ärligt talat; jag kan inte finna något som helst belägg för den.

På ett annat ställe säger Gösta Bohman att 1977 utgjorde de direkta svenska utlandsinvesteringarna bara 7 % av landets samlade kapitaltransaktioner med utlandet. Det är just ett sätt att resonera som jag tidigare, i det begreppsmässiga avsnittet av mitt anförande, menade var irrelevant. Man kan inte ställa den här typen av investeringar i relation till alla möjliga sorters kapitaltransaktioner. Det är klart att de förefaller små, ifall man sätter dem i relation till summan av alla möjliga betalningar som cirkulerar ut eller in över de svenska gränserna, men det är felaktigt. Man får inte alls proportion på problemet, om man gör på det sättet. Man måste sätta dem i relation till dels den faktiska svenska investeringsmängden, dels hur denna mängd har utvecklats här i Sverige i förhållande till hur den har utvecklats utomlands. Det är det enda sättet att få proportion och perspektiv på det här.

Vidare säger Gösta Bohman att under perioden 1972–1978 skulle direktinvesteringarna i industri- och sammansättningsproduktion utomlands från Sverige bara ha utgjort 9 % av de samlade svenska industriinvesteringarna. Där måste jag också fråga Gösta Bohman på vilket sätt han har lyckats räkna fram denna siffra, därför att vi har gjort beräkningar på basis av uppgifter om svenska industriinvesteringar, tagna ur de reviderade finansplanerna, och sedan utifrån riksbankens uppgifter rörande utlandsinvesteringarna. Vi har då funnit att under den period som Gösta Bohman talar om, 1972–1978, har de här investeringarna inte utgjort 9 %, utan de har varierat mellan 17 och 23 %, såvitt jag kan förstå.

Jag skall inte utesluta att vi här kan så att säga begreppsmässigt tänka något olika, när vi sätter upp de här relationerna, än vad Gösta Bohman gör. Men jag vill faktiskt ha en förklaring till denna låga siffra, 9 %, när vi ändå kan konstatera att riksbankens uppgifter om svenska direktinvesteringar utomlands och relationerna till de svenska industriinvesteringarna ändå visar betydligt större siffror.

Här vill jag återkomma till vad jag tidigare sagt, nämligen att det i och för sig kanske inte är procentsiffran som sådan som är det mest intressanta. Frågan gäller alltså egentligen inte hur många procent som de direkta utlandsinvesteringarna utgjort i förhållande till de svenska industriinvesteringarna, utan det intressanta problemet gäller: Dessa pengar som investerats

utomlands, har de utgjort just den vitala förnyande del av investerings-schemat som det hade varit viktigt att behålla i Sverige? Har de utgjort just det skikt av toppinvesteringar som skadat den svenska utvecklingen genom att de har förts ut ur landet – investeringar som skulle ha behövts här för att förnya den svenska produktionsapparaten?

Som jag sade utgör en mycket stor massa av den totala investeringsmängden just återinvesteringar för att vidmakthålla kapaciteten i det som redan finns, medan det är den här högsta ökningen, toppen på investeringarna, som är egentliga nyinvesteringar och toppen på dem som i sin tur är i framtidsmening förnyande investeringar. Tar man just det skiktet av kapital och investerar någon annanstans än i Sverige kan ju effekterna bli högst avsevärda, även om denna del i procent av den totala investeringsmassan inte är särdeles imponerande.

Vidare säger Gösta Bohman att kapitalutflödet ur Sverige egentligen inte har stigit och att gapet mellan utflöde och inflöde som jag har menat vara en fara – ett ogynnsamt förhållande som man inte stillatigande kan godta i längden – egentligen beror på att realvärdet av utländska direktinvesteringar i Sverige har minskat. Jag vill då be att få visa två diagram på TV-skärmen. De är hämtade ur SOU 1978:73, och det ena diagrammet visar direktinvesteringar in och ut så att säga i 15 OECD-länder, det andra diagrammet visar motsvarande för Sverige.

Det är naturligtvis litet riskabelt att göra sådana här jämförelser, därför att statistiken inte är upplagd på samma sätt. Man har kanske inte samma system för valutakontroll, registrering och sådant. Men i grova drag måste man väl ändå erkänna att det ser väldigt märkligt ut när både tendenserna och själva förhållandet mellan de in- och utgående strömmarna ändå är helt andra för Sveriges del än för de länder som närmast är jämförbara. Här föreligger alltså en särställning för Sverige, som vi inte bara kan blunda för.

Det finns en rad andra faktiska förhållanden som belyser det som jag har menat vara en fara för den svenska investeringsutvecklingen och som jag anser vara en kapitalflykt, ett kapitalutflöde som är ägnat att skada landet, om det får fortsätta ohämmat.

Man får av Gösta Bohmans interpellationssvar det intrycket att Sverige egentligen inte är något kapitlexporterande land – det är inget problem, vi intar ingen särställning.

Den utredning som kom i början av förra året, SOU 1978:73, och som är betitlad Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m., har utförliga tabeller om detta. Av tabellen på s. 139 – som jag här inte skall redovisa i detalj i siffror, men där vem som helst kan övertyga sig om att det är så som jag säger – framgår att Sverige intar en position mycket högt upp på skalan bland västliga industriländer när det gäller kapitlexport i denna mening, svensk direktinvestering utomlands. Vi ligger på nionde plats i absoluta tal räknat, och det är i jämförelse med länder som har ofantligt mycket större befolkning än vi. Det visar sig också att det finns en mycket kraftig trend från slutet av 1960-talet och fram till nu i så måtto att Sverige så att säga rycker fram som ett av de stora kapitlexporterande länderna, naturligtvis sett i förhållande till

landets och befolkningens storlek osv. Vi har alltså f. n. en betydligt större kapitalexport, i den mening som jag nu använder ordet, än vad Italien har, som ju har mångdubbelt större befolkning. Och vi har långt större kapitalexport än vad Belgien har, som ju har en med Sverige ungefär jämförbar befolkning, ja, något större.

Sedan är vissa länder rena bankirländer, som Nederländerna och Schweiz, där kapitalet bara så att säga strömmar igenom och för vilka man kan finna extremt höga tal. Vi måste också ta hänsyn till att kapitalexporten inom västvärlden är mycket hårt koncentrerad till att komma från Västtyskland och Japan, som är de nya framträngande kapitalistiska nationerna och tränger tillbaka de gamla, Storbritannien och Frankrike och i viss mån också USA, från deras positioner. Om vi bortser från de här två grupperna av länder skall vi finna att Sverige ligger mycket högt. Och Sverige ökar klart sin andel av OECD-gruppens samlade kapitalexport – och detta må väl ändå betyda något.

Sedan finns det vissa andra obestridliga fakta eller relationer mellan fakta som jag inte kan få för mig att Gösta Bohman skulle kunna bestrida och som är relevanta i det här fallet.

För det första är det ett faktum att industriinvesteringarna i Sverige under 1970-talet i stort har gått ned ganska kraftigt, medan däremot industriinvesteringarna i svenskägda industrier i utlandet gått upp mycket kraftigt. Detta är en relation som visar vad problemet handlar om, och detta kan inte bestridas, hur man än räknar och vad man än får fram.

För det andra har sysselsättningen i svensk industri under motsvarande period klart och tydligt gått ned. Sysselsättningen har varierat litet från år till år men visar alltså en nedåtgående tendens, medan den däremot visar en mycket starkt uppåtående tendens i den del av utlandsindustrin som är finansierad med svenskt kapital, dvs. är svenskägd. Det handlar om ett par hundra tusen jobb som tillskapats i utlandet, medan samtidigt industrijobben här i Sverige har minskat genom en kraftig strukturomvandling.

Nu vill Gösta Bohman göra gällande någonting som jag brukar beteckna som en nonsenskorrelation. Jag skall strax gå in på vad jag menar med det. Han vill nämligen göra gällande att det faktum att svensk industri och svenska investeringar varit framgångsrika utomlands skulle ha medfört sådana positiva effekter här hemma i Sverige att industrissysselsättningen och sysselsättningen i allmänhet trots detta utflöde av investeringar ligger på en högre nivå än om dessa utlandsinvesteringar inte hade fått göras i samma utsträckning.

Det är naturligtvis ett påstående man kan göra liksom vilket annat påstående som helst, men Gösta Bohman förklarar ju inte på något sätt relationen mellan dessa ting. Utvecklingen av sysselsättningen utomlands och utvecklingen av sysselsättningen inom Sverige påverkas ju av en stor mängd andra faktorer, vilka i och för sig kan vara mycket viktiga men som Gösta Bohman inte tar med. Därför blir hans påstående väldigt underligt.

Jag kan t. ex. ta fram uppgifter från SMHI om att det har regnat ovanligt mycket under 1978 – jag vet inte om det har det, men låt oss säga att så varit

fallet – och sedan kan jag samtidigt säga att industriinvesteringarna här i Sverige gått ned under 1978, men för den skull faller det väl ingen förnuftig människa in att säga att det skulle vara rimligt att påstå att industriinvesteringarna under 1978 har gått ned därför att det har regnat så mycket. Man får väl ta med även andra faktorer än det här regnandet i beräkningen. Detta är vad jag kallar en nonsenskorrelation. Gösta Bohman gör nämligen gällande – i och för sig med rätta – att de företag som varit ivrigast när det gällde att öka sina investeringar i utlandet är just de företag som i Sverige kunnat öka sin sysselsättning. Det är i och för sig ett faktum, men för den skull kan ju en nonsenskorrelation föreligga. Vad är det för företag som det här handlar om? Gösta Bohman nöjer sig med att konstatera att det är samma företag, och då drar han av detta den slutsatsen att deras investeringar utomlands har hjälpt upp sysselsättningen här i Sverige.

Visserligen är det tänkbart att ett sådant samband kan förekomma i enskilda fall, det vill jag inte bestrida, det är inte uteslutet. Men om man ser på företagen finner man att det är just de storföretag vilka som ett av dragen i sin utveckling har att de här i Sverige trampar ner och äter upp småföretag. Vi har ju hela tiden under både de socialdemokratiska och de borgerliga regeringarna haft en pågående koncentrationsprocess när det gäller kapital här i landet. De stora företagen med multinationella kontakter eller sådana som själva är att beteckna som multinationella företag har kraftigt ökat sin makt och sin verksamhet, medan däremot allt flera småföretag har trängts ut, i vissa fall tagits över av de stora monopolföretagen, de stora multinationella koncernerna eller de stora finansgrupperna i landet. Det är då ett fullständigt logiskt drag i deras beteende att de å sin sida ökar sina direkta investeringar utomlands, eftersom det så att säga är kännetecknet på deras multinationella karaktär, medan de samtidigt lägger under sig en allt större del av marknaden här hemma.

Det betyder alltså att dessa två faktorer kan förekomma sida vid sida med varandra utan att det för den skull utgör något som helst tecken på att deras investeringar utomlands skulle ha ökat sysselsättningen här i Sverige. Det är f. ö. av de yttre faktorerna att döma inte särskilt sannolikt att det har skett. Antag i stället att dessa multinationella företag, som saknar all lojalitet till Sverige och till den svenska nationen, har använt dessa pengar till att förnya produktionen här i Sverige! Är det då inte rätt troligt och rätt logiskt att anta att sysselsättningsökningen i Sverige hade blivit väsentligt större och att landets framtida förutsättningar hade blivit väsentligt bättre än de har blivit genom att de tillåtits att föra ut kapital på det sättet?

Här är jag framme vid en viktig hypotes, som jag erkänner också i hög grad är en hypotes. Men den har en viss ekonomisk och ekonomisk-historisk relevans och fakta som talar för sig.

Vi vet att det finns stadier i den industriella utvecklingen i ett land. Vi vet att ett land vid återkommande tillfällen under en lång period, t. ex. 100–150 år, kommer i lägen där den gamla klassiska produktionen inte längre når den framgång som den tidigare har gjort. Det som en gång var en expanderande och förnyande del av produktionslivet har på något sätt stagnerat. I sådana

lägen finns det naturligtvis stor risk för att andra länder inte bara hinner i fatt utan också går om ens eget land. Då är det naturligtvis oerhört viktigt att man just inom landet kan bevara investeringsmedel för det jag skulle vilja kalla toppinvesteringar som har den förnyande karaktären, som åstadkommer ett kvalitativt språng i den nationella utvecklingen och slår in på nya vägar som kan hjälpa till att återvinna förlorade positioner.

Vad jag skulle vilja hävda är att den kapitalexport som här obestriddligen har ägt rum, detta utflöde, som jag skulle vilja beteckna som en förlust för nationen, just har förhindrat eller försvårat en sådan förnyelse. Kapitalexporten har medverkat till att hålla kvar Sverige i en mera klassisk och ålderdomlig struktur, vilken, om den inte förändras, kan få en ödesdigerverkan för framtiden. I detta avseende finns det ingenstans – vare sig hos de borgerliga regeringarna eller hos den tidigare socialdemokratiska – några verkliga perspektiv eller något verkligt erkännande av detta problem. Gösta Bohman har heller inte erkänt det. Han är så rädd att jag skall komma fram med kritik mot kapitalismen att han till varje pris måste förneka att problemet över huvud taget finns. Så måste jag tolka honom.

I den svenska ekonomiska historien kan vi iakttaga att Sverige vid tre olika tillfällen hamnat i sådana här lägen, där gammal klassisk produktion, som varit bärande i ett tidigare skede och medfört fördelar för landet, på något sätt råkat i stagnation och framkallat nödvändigheten av att gå över till annan struktur, att snabbt och effektivt göra förnyande investeringar för att förskjuta produktionsschemat i riktning mot andra så att säga mera framtidsbetonade varor och en framtidsbetonad teknik.

Vi kan iakttaga sådana perioder under 1880-talet. Vi hade en sådan period under mellankrigstiden, och vi har uppenbarligen nu en sådan period under 1970-talet. Det intressanta och samtidigt oroväckande är att alla dessa tre perioder har åtföljts av och stått i samband med djupgående ekonomiska depressioner, kroniska depressionstillstånd, som det visat sig vara svårt att komma ut ur, och det finns i dag många tecken på att – jag behöver inte upprepa dem här, för att inte bli onödigt långgrandig – det kan förhålla sig så att vi är inne i en sådan typ av period. I ett sådant läge är den säkraste vägen att ta sig ur detta att nyinvestera i en grundläggande förändring, i en förnyande förändring av landets samlade produktionsapparat. Det behöver inte gälla bara varuproduktionen utan det kan gälla transportväsendet, det kan gälla utbildningen och det kan gälla forskningen. Det gäller mycket.

Det betyder alltså att de förnyande investeringarna, toppskiktet av de kvalitativt viktigaste investeringarna, i en sådan period och i ett sådant läge antar en oerhörd betydelse, ja, en livsviktig betydelse. Om den delen av det samlade investeringskapitalet inte används här utan i en övervägande eller till mycket stor del används utomlands, så kan mycket farliga effekter uppstå.

Vad jag nu kommer att säga är naturligtvis en politisk hypotes, men jag tror att den kan ha intresse för diskussionen. Man kan betrakta den som sann eller icke sann, men man kan diskutera den, och den har hittills aldrig diskuterats i den politiska eller ekonomiska debatten i Sverige. Jag tillhör dem som tolkar

Fredagen den
9 november 1979

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

situationen ungefär på det här sättet. Sverige står inför en period när mycket stora och omfattande, välplanerade och långsiktiga investeringar måste till just för att åstadkomma den här förnyelsen. Jag tror att det kan förhålla sig så att den svenska storfinsansen, dvs. de stora finansgrupper som samlar sig kring storbankerna, de som i stort sett kontrollerar det av svensk industri som är värt att kontrolleras, som bestämmer de stora investeringsströmmarna och vilkas betecende påverkar landet på ett djupgående sätt, ställs inför ett sorts val. Antingen kan de med stora ansträngningar och kanske med hopp om att först på sikt få ut några rejäla vinster gå in i en djupgående och mödosam förnyelse av det svenska produktionslivet. Det är det ena alternativet. Det är det som från folkets, nationens och framtidens synpunkt borde inträffa. Men de kan naturligtvis också resonera så här: Det här blir för mödosamt – vi binder för mycket kapital i sådant som inte kommer att ge oss vinst förrän om lång tid, och då vet vi inte hur läget är. Någon särskilt stor framförhållning har vi ju inte. I stället gör vi det lättare för oss och gör snabbare pengar genom att bygga ut industrier i t. ex. Brasilien, där det inte finns några riktigt legala fackföreningar, där arbetarklassens situation är mycket svår och där man också kan pressa lönekostnaderna på ett annat sätt. Över huvud taget tillåts där av det politiska systemet en typ av industriell rovdrift som trots allt icke tillåts i ett land som Sverige, där de politiska styrkeförhållandena är annorlunda.

Om det är så – och det tycker jag att man för framtiden bör diskutera – är läget ytterst allvarligt. Då koncentrerar sig väldigt mycket av denna diskussion på frågan om den politiska makten. Skall vi verkligen tillåta ett litet fåtal stora finansgrupper att öva ett avgörande inflytande över den investeringspolitik på vilken så mycket av landets ekonomiska och materiella öde ändå beror?

Herr talman! Jag närmar mig nu slutet av mitt anförande. Jag vill bara peka på ett par saker som Gösta Bohman inte framhåller men som han rimligtvis måste vara medveten om. När man använder den officiella statistiken för in- och utgående kapitalströmmar får man icke glömma att det förekommer en kapitalutförsel ur landet vid sidan av den politiskt illustrerade och statistiskt belagda. Denna kapitlexport är dels legal, i varje fall i den betydelsen att den inte är lagstridig, dels illegal, dvs. tar en form som innebär ett klart brott mot lagstiftningens anda. Bägge formerna förekommer.

Låt mig för att ta ett exempel bland andra se på de svenska direktinvesteringarna i Singapore. De utgör enligt den officiella svenska statistiken 27 milj. kr. under ett visst år. Men det hindrar inte att de enligt singaporiansk statistik kan uppgå till 57 milj. kr., dvs. mer än dubbelt så mycket. Det stämmer naturligtvis till eftertanke att man måste räkna med att de faktiska siffrorna är betydligt högre än vad den svenska statistiken utvisar, dvs. den som Gösta Bohman har använt och som även jag är nödsakad att använda.

En andra och – låt mig säga det – mer betänklig form för svensk kapitlexport – vars existens också Gösta Bohman rimligtvis måste vara medveten om – är farlig därför att man inte får något grepp om den så länge

som den svenska storindustrin och de svenska storbankerna utgör ett privatkapitalistiskt reservat, där ingen utomstående släpps in i de hemliga rummen.

Man kan få kapital att flyta ut på många sätt. Ett sätt är att vara intressent i eller ägare av produktionsföretag utomlands och att köpa deras produkter till Sverige för att här använda dem som insatsvaror i produktionen. Det kan t. ex. vara fråga om maskiner av olika slag. I sådana fall kan det göras upp dubbla kontrakt: ett kontrakt, som man visar upp för skattemyndigheter i Sverige och som säger att maskinen kostar 11 milj. kr., och ett kontrakt – det verkliga kontraktet – vilket ligger deponerat någonstans på en plats i utlandet och enligt vilket maskinen egentligen bara betingar ett pris av 5 miljoner. Man kan då föra ut 11 milj. kr. ur landet och får disponera mellanskillnaden 6 miljoner för investeringar utomlands.

Vi måste också ta hänsyn till att den existerande kapitalflykten ur landet – och jag menar att den är ett hot mot de vitala nyinvesteringarna i produktionsapparaten – i betydande utsträckning tar den formen. Det är inte svårt att få fram exempel på detta, men det är väldigt svårt att juridiskt belägga dem. I vida kretsar vet man emellertid, inte minst hos företagen själva, att sådan kapitalflykt förekommer.

Med detta, herr talman, har jag gått igenom vad jag ville säga. Jag vill bara avslutningsvis konstatera att Gösta Bohman har – även om han har gjort det på ett skickligt sätt – undvikit det vitala problem som investeringsflykten utgör. Jag har en känsla av att han hade vunnit mera på att erkänna denna situation för Sveriges del. Problemet existerar. Sedan kan man diskutera hur man politiskt skall bemästra det, i vilka delar det är ett hot och i vilka delar det är gynnsamt – för det behöver inte uteslutande vara ett hot. Men jag tror att landets ekonomiska framtid hade kunnat ses i ljusare dager om Gösta Bohman inte hade koncentrerat sig på att så frenetiskt hävda tesen att problemet inte existerar. För en sak är väl ändå klar trots våra skiljaktiga politiska uppfattningar: problemet existerar, och det kommer att få mycket stor betydelse för både en och två generationer svenskar och för hela denna nation.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag skall gärna erkänna att jag är en aning konfunderad över debatten och litet osäker om hur jag egentligen skall föra den. Jag skulle i och för sig gärna ta upp en ingående diskussion med Jörn Svensson om Sveriges industriella struktur, hur vårt näringsliv fungerar, hur beroende vi i Sverige är av vår omvärld – vi är faktiskt mer beroende av omvärlden än omvärlden av oss. Och jag skulle också gärna ta upp en debatt om villkoren och förutsättningarna för den marknadshushållning som vi ansluter oss till – i varje fall jag – och vilka konsekvenserna blir för vår handlingsfrihet inom det begränsade område som är föremål för Jörn Svenssons interpellation. Och jag

Fredagen den
9 november 1979

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

skulle faktiskt ännu hellre vilja sätta mig framför en brasa och föra en mer abstrakt, semantisk debatt med Jörn Svensson om begreppet kapital och om produktionsfaktorernas betydelse, gå tillbaka till de gamla källorna och diskutera realkapital, finansiella transaktioner och sådant mot bakgrund av det. Jag tyckte att Jörn Svensson i dessa hänseenden sträckte sig väldigt långt utanför det område som är föremål för hans interpellation.

Interpellationen var faktiskt uppbyggd på det sättet att mitt svar av naturliga skäl – om man skall vara hövlig och försöka tillmötesgå en interpellant, och det försöker jag faktiskt vara – måste få den utformning det fick. Hade interpellationen varit lagd på ett mera ideologiskt och abstrakt plan skulle jag efter måttet av min förmåga ha försökt att redan i svaret ge Jörn Svensson de besked som han efterlyser.

Faktum kvarstår emellertid, att när man skall diskutera begrepp som hur stort det svenska kapitalutflödet är i form av investeringar utomlands och hur det förhåller sig till våra totala resurser och till inflödet av kapital till Sverige, är det bara siffror som möjliggör ett meningsfullt meningsutbyte mellan två parter som i ideologiskt hänseende står så långt ifrån varandra som Jörn Svensson och jag. Eljest kommer så många subjektiva och ideologiska faktorer in i debatten att det blir svårt att låta debatten mynna ut i ett resultat som kammararens ledamöter – det fåtal som är närvarande här och de som läser protokollet – kan ha något intresse av att tillgodogöra sig.

När Jörn Svensson övergick från den abstrakta till den mer konkreta sidan sade han att det intressanta är att få klart för sig hur kapitalströmmarna påverkar landets förmåga och möjligheter att förnya sin produktionsapparat, och det problemet kom Jörn Svensson tillbaka till gång på gång. Produktionsapparaten – och hela näringslivet f. ö. – är ju inte något självändamål utan syftar till att producera de varor och tjänster som vårt folk eftersträvar. Genom att vi har ett effektivt näringsliv har vi fått ett högt välbstånd i vårt land. Det bidrar också till en fördelning av tillverkningens resurser över en stor del av vår världsdelen. Vi är inte en isolerad ö. Jörn Svensson, vi är en del i ett globalt utbyte av varor och tjänster och därmed också av kapital. Ytterst är det fråga om hur man skall tjäna människorna i landet – och i andra länder också för den delen – på bästa möjliga sätt. När vi då ur denna synvinkel skall bedöma vad som är gynnsamt och inte gynnsamt kan vi inte se bort från de arbetsbetingelser vi har och de regler som vi är tvungna att följa så länge vi är beroende av omvärlden. Om vi hade rest murar runt vårt land, om vi hade en genomförd socialistisk planhushållning i Sverige, där ett antal politiker och statsmakter styrde handelns strömmar, skulle vi befinna oss i en helt annan situation. Vilka konsekvenser detta skulle få för vårt välbstånd och vår frihet skall jag gärna diskutera med Jörn Svensson i ett annat sammanhang. Men nu är vi beroende av de spelregler som gäller på den internationella marknaden, och dem skall vi utnyttja på för oss bästa möjliga sätt. Kan vi därutöver göra mänskligheten i dess helhet en tjänst skall vi också försöka göra det efter måttet av vår mycket begränsade förmåga.

Jörn Svensson vände sig emot den kvantitativa syn som jag har låtit komma till uttryck i mitt svar på en interpellation som jag uppfattade som

även den kvantitativt betingad. Genom att göra kvantitativa jämförelser får man klart för sig hur stort problemet är i förhållande till de resurser som vi har i vårt land, i förhållande till de medel som vi avsätter här hemma. Det ger ett mycket bättre begrepp om vad det ytterst är fråga om än subjektiva bedömningar som att de här pengarna skulle ha utnyttjats bättre och lett till bättre resultat för oss alla om de hade använts just där eller där utan hänsyn till om det hade varit möjligt att använda pengarna på det sätt som Jörn Svensson antyder. Utgångspunkt för Jörn Svenssons resonemang var, om jag inte missförstod honom – det var många inskjutna satser – att de pengar som vi har investerat utomlands skulle det svenska folkhushållet ha haft mera nytta av om de hade investerats här hemma.

Först och främst är det inte säkert att pengarna hade investerats här hemma. Nedgången av investeringarna de senaste åren visar att möjligheten att investera lönsamt – annars är det rätt meningslöst att investera – här hemma har varit starkt begränsad av olika skäl som vi gång efter annan har diskuterat här i kammaren och att valfrihet strängt taget inte har funnits. Genom att investera pengarna utomlands har vi faktiskt satsat på ökat välstånd och ökad sysselsättning här hemma. Då säger Jörn Svensson: Hur kan Gösta Bohman bevisa det – att de företag som har investerat utomlands också har ökat sin sysselsättning i Sverige mer än andra företag har gjort kan ju bero på att just dessa företag är stora och starka och har köpt upp små företag. Ja, visst kan det bero på det. Jörn Svensson, det skall jag gärna medge. Det är utomordentligt vanskligt att övertygande bevisa att ett ökat välstånd – om jag nu får använda det ordet – i de svenska företag som har investerat utomlands beror på att just investeringarna utomlands har gjort att dessa företag går bättre än de annars skulle ha gjort. Men motsatsen kan i varje fall inte bevisas. Jörn Svensson gör gällande att hade dessa pengar inte investerats utomlands skulle de ha investerats här hemma och gjort större nytta och ökat välståndet här.

I ett land som är så utlandsberoende som vårt – vår bytesbalanssituation i dag är rätt belysande för hur känsliga vi är för våra möjligheter att sälja på andra marknader – är vi beroende av de villkor som ställs i de länder där vi vill sälja våra varor. Om Volvo bygger en fabrik i Brasilien t. ex. gör Volvo inte det för att Volvo tycker att det är roligt. Volvo gör det för att företaget bara genom att tillverka dessa bilar i Brasilien över huvud taget kan sälja sina bilar i det landet. Genom utbytet av tjänster får Volvo möjligheter att utveckla sin tekniska kapacitet i ett land som är föremål för utveckling. – Jag kanske inte skulle ha nämnt just Brasilien utan andra länder där Volvo har satsat. Detta återför pengar till Sverige. Ett svenskt företag som har svårt att få tillverkningen här hemma att gå ihop kan genom investeringar i ett annat land få en sådan total räntabilitet att det kan klara tillverkningen, även förlustbringande sådan, här hemma i varje fall under en övergångstid. Men man gör investeringarna inte därför att man hellre vill investera utomlands utan för att man anser att det är till fördel för Volvo, för landet och för människorna här hemma. Den tillverkning, den försäljning av bilar, det överförande av teknik som det här är fråga om skulle annars inte komma till

stånd eftersom konsumtionslandet ofta ställer absoluta krav på att produktionen skall ske just där för att vi över huvud taget skall få sälja där. Så är det inte på alla håll, men så är det på väldigt många håll.

De svenska regler som gäller för de svenska företagens direktinvesteringar utomlands är utomordentligt stränga. Jörn Svensson har väl fullt klart för sig att just Sveriges beroende av en öppen och fri handel, av överföring av varor, tjänster och kapital mellan länderna, är en anledning till att vi har accepterat ett stort antal konventioner som tvingar oss att medge fria kapitalrörelser. Vi är alltså i detta hänseende en del i ett internationellt spel som ytterst syftar till bästa möjliga utnyttjande av världsmarknadens tillgångar och till att skapa globalt välstånd.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att säga att jag tror att det är ytterst värdefullt att det blir en diskussion om dessa ting, även från olika ideologiska utgångspunkter. Jag skulle vilja gå så långt att jag säger att man faktiskt, om man försökte föra denna diskussion på ett konkret sätt, skulle kunna bortse från att Gösta Bohman och jag har helt olika värderingar av vad storfinansens makt betyder, om den är bra eller dålig osv. Jag skulle kunna bortse från våra skiljaktiga ideologiska utgångspunkter, för även utifrån en verklighetsbetonad och ansvarsmedveten borgerlig syn måste det vara ett stort problem ifall ett land befinner sig i en situation där väsentliga förnyande investeringar inom landet hotar att eftersättas på grund av att det kapital som skulle ha kunnat investeras här vill vissa finansgrupper inte använda på det sättet, utan de vill investera det på annat håll. Jag skall koncentrera mitt inlägg till just detta intressanta förhållande.

Som jag sade tidigare genomgår den industriella kapitalismen olika faser under sin långsiktiga utveckling. Med bestämda mellanrum inträffar en fas där det sker en utflyttning av aktiviteter och av kapital från vissa länder och regioner i världen till andra. Vi har haft flera sådana exempel. Jag har tidigare nämnt att vi hade ett utpräglat exempel på en sådan allmän förskjutning på 1880-talet. Vi har också haft en under mellankrigstiden, och det förefaller som om vi har en nu. Vi känner alla till hur nya industriländer skjuter upp, hur gamla industriländer av typen Storbritannien faller tillbaka osv.

Enligt vad jag förstår tyder ett övervägande antal tecken på att Sverige befinner sig i det läget att de gamla klassiska "numren" inte går längre. Här måste det till något radikalt nytt, här måste det investeras i ett kvalitativt språng framåt. Jag tror att många, oavsett politisk åskådning, håller med om att mycket tyder på att situationen är sådan. I det läget måste det vara väldigt viktigt att det investeringsvilliga kapital som återstår när man har reinvesterat, när man har hållit den gamla existerande apparaten vid makt, det kapital som alltså återstår för verklig förnyelse, för att hjälpa till med ett språng framåt, finns här i landet och inte någon annanstans. För om det finns någon annanstans, hjälper det ju till i den process av förskjutningar som hotar att lämna Sverige på efterkälken och föra andra delar av världen framom vårt land. Det kan rimligtvis inte vara av något intresse, oavsett om man är liberal,

konserativ eller marxist.

Det måste väl – nu blir jag naturligtvis litet mer ideologisk – även från borgerlig synpunkt och för en borgerlig ekonomiminister utgöra ett allvarligt problem, både ett politiskt samvetsproblem och ett ekonomiskt problem, om kontrollen över detta kapital ligger i händerna på några få små finansgrupper, som helt enkelt säger: Vi föredrar att använda detta kapital på annat sätt än till att åstadkomma ett språng framåt här i Sverige. Det måste väl ändå aktualisera en diskussion om de investeringspolitiska metoderna. Det kan det naturligtvis göra på olika sätt.

För en marxist är det kanske naturligast att säga att vi får dämna upp detta kapitalutflöde. Men en borgerlig ekonomiminister bör faktiskt kunna säga: Vi måste finna en annan inhemsk kapitalkälla, som kan kompensera detta uteblivande i nyinvesteringar. Faktum är ju, Gösta Bohman, att investeringarna i de svenskägda industrierna i utlandet ökar, medan industriinvesteringarna här i landet minskar. Det sistnämnda måste, oavsett hur vi bedömer storleken på och betydelsen av utlandsinvesteringarna, vara ett problem i en situation då vi vet att en stor framtida förnyelse är nödvändig och önskvärd.

Och då måste även en borgerlig ekonomiminister börja tänka i termerna att vi på något sätt måste kompensera detta. Vi måste finna andra kapitalkällor. Kanske behövs det ett statligt investeringsprogram, om ingen annan vill ta ansvaret. Eller behövs det någon annan form av kapitalrekrytering för att få kapital som man sedan kan använda i en medveten process för att hjälpa fram de nyinvesteringar som är nödvändiga? Även för en borgerlig ekonomiminister går det inte att bara säga: Vi skall garantera att de svenska storföretagen får ökade vinster genom att minska skattebördan för dem. Minskar vi deras skattebörda, vet vi inte vad de gör med de pengar som de då får i händerna.

Jag vill komma fram till att Gösta Bohman skall erkänna att det häri ligger ett problem, som jag har tagit upp, och att det inte kan svepas undan. Jag vill inte säga att Gösta Bohman har gjort det på ett vårdslöst sätt, men han har velat leda i bevis att problemet icke existerar – och det tror jag är farligt.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Om vi skall avlägsna oss från den sifferexercis som bevisar att begreppet kapitalflykt, som var föremålet för Jörn Svenssons interpellation, inte existerar i sinnevärlden och gå över till de mer subjektiva värderingarna, så är naturligtvis den avgörande skillnaden mellan Jörn Svensson och mig att jag är helt övertygad om att detta lilla, tekniskt kvalificerade land har allt att vinna på en fri och öppen världshandel. Och en fri och öppen handel förutsätter rörlighet, inte bara när det gäller de varor och tjänster som produceras utan också när det gäller de betalningar och det kapital som behövs för att denna produktion skall upprätthållas på bästa möjliga sätt. Där har vi den grundläggande skillnaden mellan oss.

Jag skall gärna medge att vi i Sverige har en hårdare valutakontroll än vad många andra länder har. Vi har strängt taget en kontroll som står i strid med

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

den kapitalkod som vi har skrivit under inom OECD. Detta är i sin tur betingat av att vi i Sverige i dag har ett alltför reglerat näringsliv, en för hög skattebelastning och en bytesbalansbrist som är utomordentligt besvärande. Allt detta har framtvingat dessa hårdare kontroller.

Men prövningen av de direktinvesteringar som det nu är fråga om sker på ett utomordentligt noggrant sätt. Det är inte några mer eller mindre skumma finansmän som i slutna rum sitter och bestämmer att de skall ösa ut pengar, till Singapore eller vart det nu må vara, utan reglerna i valutalagen och riksbankens kontrollregler är utomordentligt ingripande. I valutastyrelsen sitter man tillsammans med TCO:s och LO:s representanter och gör en bedömning av hur en viss direktinvestering påverkar sysselsättningsläget i företagen här hemma i Sverige. Och man får inte investera utomlands om det skulle visa sig att det skulle medföra negativa konsekvenser. Kan man investera här hemma? frågar man sig, och i så fall skall investeringarna ske här hemma. Är det tvunget att göra investeringarna utomlands får det ske där, men med mycket bestämda villkor och med mycket noggranna stipulationer i olika avscenden. Det går inte så legärt till som Jörn Svensson gav en antydning om i sitt i många hänseenden intressanta anförande här för en stund sedan.

Jag vill komma tillbaka till en sak i Jörn Svenssons långa inlägg. Han sade flera gånger att "Gösta Bohmans hjälpare har räknat fel, Gösta Bohmans hjälpare har skrivit fel eller tänkt fel". Nu har jag naturligtvis hjälpare, det skall jag ingalunda bestrida, men jag försöker bilda mig en egen uppfattning också, på basis av det material som mina hjälpare ställer till förfogande. Jag kan inte själv springa i riksbanken och plocka fram alla siffror som behövs för att ge ett uttömmande svar.

Jag vill säga till Jörn Svensson, att om man går tillbaka 15 år och bedömer i fasta priser hur våra direktinvesteringar utomlands har utvecklats så kommer man fram till en genomsnittlig ökning – det finns ju toppar och dalar – av 3 % om året. Det är en betydligt lägre ökningstakt än den som motsvarar världsproduktionens och världshandelns ökning. Skulle Sverige ha följt utvecklingen på världsmarknaden borde våra direktinvesteringar – om man nu skall jämföra de här två sakerna – ha varit betydligt större. Vad det beror på att toppåret 1969 ligger så oerhört högt vet jag inte, det kan jag inte svara på. Men går man 15 år tillbaka och tar genomsnittssiffror blir det 3 % om året.

Sedan gjorde Jörn Svensson också gällande att mina uppgifter om att vi i förhållande till andra länder strängt taget har kvar lägre utlandsinvesteringar var felaktiga. Jag vidhåller att i förhållande till vissa stora länder har vi en lägre utländsk investeringsnivå. I själva verket är det så att under 1970-talet uppgick de svenska utlandsinvesteringarna till mellan 6/10 och 8/10 % av vår bruttonationalprodukt. Den är visserligen något högre än den var i Förbundsrepubliken Västtyskland, men det är inte så märkvärdigt med denna väldigt stora marknad som det rika industrilandet har. Sverige är mera beroende än flertalet länder av att sälja på utlandsmarknaderna, och det vet ju Jörn Svensson lika bra som jag. Vi har ungefär samma siffra som Förenta

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

staterna, men vi har bara en hälften så hög siffra som Nederländerna och Storbritannien, för att ta ett par exempel.

Men när det gäller de ingående investeringarna – och det är det som är oroande, för det visar att det är något som inte är bra på den svenska marknaden – ligger vi långt under de andra länderna. Vår siffra är hälften så hög som Förenta staternas, en femtedel av Västtysklands, en tiondel och en femtondel av Storbritanniens resp. Nederländernas, vilket visar att utländska företag som skulle kunna investera i sysselsättning här i Sverige drar sig för att göra det av olika skäl. Om det beror på skattepolitiken och kostnaderna eller om det beror på hot om löntagarfonder och annat vet jag inte. Men utländska företag betraktar tydligen i alla fall den svenska marknaden som ett för trist företagsekonomiskt klimat för att göra de investeringar som vi skulle ha nytta av, och det är beklagligt att det förhåller sig på det sättet. Det är detta som gör att gapet mellan kapital som flyter in till Sverige och kapital som flyter ut ur Sverige blir så stort, dvs. att det just blir en så låg siffra på införselsidan. Jag tycker som sagt att det är att beklaga.

Sedan påvisade Jörn Svensson att det finns kryphål då det gäller valutautflödet. Det har han naturligtvis alldeles rätt i, men det finns det också i alla andra sammanhang i livet. Det finns alltid folk som försöker komma undan de regler som gäller. Det förekommer säkert skentransaktioner och det finns fusk. Enligt de uppgifter jag har inhämtat från riksbanken, så tror man inte att det är fråga om några betydande belopp. Det finns inom all ekonomisk verksamhet – det skall jag gärna medge – och vi skall försöka komma åt detta. Den valutautredning som jag tillsatte för två år sedan har till uppgift att undersöka i vad mån och med vilka medel utan alltför mycket byråkrati man kan komma åt de eventuella skentransaktioner som förekommer. I en fri marknad är det mycket besvärligt. Jag tror inte att någon i detta land är beredd att bygga något slags Berlinmur runt Sverige för att skaffa oss säkra garantier att inte några slantar som egentligen inte borde komma ut kan sippra i väg ut över våra gränser. Men detta får vi ta, med den öppna marknad vi har.

Avslutningsvis vill jag säga att jag är alldeles övertygad om – det är en övertygelse som Jörn Svensson uppenbarligen inte delar – att det system vi har genom att Sverige har anslutit sig till den västerländska öppna, fria handelns system är i hög grad ägnat att främja välstånd och sysselsättning i vårt land. Och att vi är mera beroende av det systemet än flertalet andra länder, detta är också min övertygelse.

Jag har alltså påvisat att problemet med den väldiga kapitalflykt Jörn Svensson har talat om – och då bortser jag från sådana värderingar där Jörn Svensson har sin uppfattning och jag har min – inte existerar i sinnevärlden. Det rör sig här om en mycket blygsam del av våra resurser, och den används utomlands för att öka välståndet och sysselsättningen och främja den tekniska utvecklingen här hemma. Systemet är alltså till fördel för oss.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall göra detta till mitt sista inlägg, och jag vill då gärna säga att trots min mycket negativa värdering av Gösta Bohmans ideologiska

*Om åtgärder mot
kapitalflykt*

utgångspunkter, en värdering som är naturlig för mig som vänsterman, så skall jag inte förneka att Gösta Bohman är det av statsråden som det är verkligen intressant att diskutera med. Ur en sådan diskussion kommer det nämligen alltid ut någonting.

Jag vill vidare säga att Gösta Bohman nog inte skall underskatta uppfattningsförmågan hos de människor som läser riksdagens protokoll. Även om vi här för en delvis teoretisk och i viss mån komplicerad diskussion som rör sig om komplicerade ting, så finns det många människor som i de svenska folkbiblioteken och kommunbiblioteken faktiskt följer en sådan här diskussion genom att läsa riksdagens snabbprotokoll – det är förvånansvärt många människor som läser dem – och de får säkert ut åtskilligt av en debatt av det här slaget, som ju verkligen är fruktbar.

Jag skall sluta med att säga att det jag försökt föra fram är att oavsett vilken ideologi man representerar, så kan man ändå förhålla sig på två olika sätt till en företeelse som man försöker analysera och få grepp om: man kan förneka att den är ett problem, och man kan erkänna att den är ett problem. En negativ eftersmak som jag har fått av den här diskussionen – och jag vill gärna säga att den är den enda – är just att Gösta Bohman inte erkänner att detta är ett problem.

Jag tror att detta beror på en annan sak, vilket inte minst framgick i hans senaste replik där man kunde höra hur han resonerar. Vad jag åsyftar är att när någonting inträffar som gör att någon inte vill investera här i Sverige, exempelvis det som Gösta Bohman anförde i fråga om att utländskt kapital inte vill flöda hit, är Gösta Bohman genast benägen att lägga skulden i första hand på den svenska skattepolitiken, på hotet om löntagarfonder, osv. Men ett sådant resonemang innebär en begränsning som enligt min mening inte ens en borgerlig ekonomiminister bör ha. Så bunden av att för evärdliga tider låta makt och godtycke över investeringsströmmarna ligga i händerna på ett litet antal, i små grupper verksamma, mäktiga människor som man inte kan kontrollera får inte ens en borgerlig ekonomiminister vara.

En borgerlig ekonomiminister får inte så låta sig styras av grundförutsättningen att man bara har att acceptera att makten över investeringarna, över var det investeras och hur det investeras i det svenska folkhushållet, ligger där den ligger. Då blir slutsatsen att om man kan göra någonting åt detta, då består det uteslutande i att man på olika sätt skall försöka betala dessa människor och dessa finansgrupper och bereda dem fördelar i form av subventioner eller genom andra åtgärder, så att de finner det ännu fördelaktigare här i Sverige och så att man kan erbjuda dem lika stora fördelar här som de kan få i exempelvis Brasilien. Det är väl ändå en orimlig slutsats, och ett sådant resonemang illustrerar bara den återvändsgränd som den borgerliga nationalekonomin befinner sig i.

Sedan till de faktiska förhållandena. Om i realvärden kapitalutförseln från Sverige, i form av direkta investeringar, åttadubblats mellan 1957 och 1977, kan den inte ha stigit med bara 3 % per år. Det är omöjligt. Det gäller även om man inte räknar med slutpunkten 1977 utan med något av de intilliggande åren, som i och för sig hade en lägre kapitlexport. Det skall erkännas att 1977

var ett toppår. Man kommer ändå till samma resultat – det kan inte ha varit bara 3 %. Det stämmer inte heller med de siffror som har tagits fram i SOU 1978:73, s. 139, där källan anges vara någonting som kallas Transnational Corporations in World Development. Siffrorna lämnas alltså i en officiell statlig utredning här i Sverige. Dessa siffror visar ändå att Sverige, även om det finns mer utpräglade exempel än just Sverige, tillhör de länder som har ryckt fram och blivit i förhållande till sin storlek en av de stora kapitalexportörerna. Sverige exporterar, som sagt, betydligt mera kapital än Italien. Förändringstakten i denna process är för Sveriges del högre än genomsnittet för de OECD-länder som ingår i undersökningen.

Detta leder mig till slutsatsen att när Gösta Bohman säger att problemet med kapitalflykten inte existerar i sinnevärlden, menar han i verkligheten att problemet med kapitalflykten inte existerar i Gösta Bohmans sinnevärld. Men det är ju en annan sak.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Det här skall bli mitt sista inlägg.

Jörn Svensson vill att jag skall erkänna att här finns problem. Men om jag inte anser att de svenska direktinvesteringarna är ett problem för oss utan att de tvärtom medför fördelar för vårt land, varför skall jag då erkänna det? Det får väl i alla fall vara måtta på erkännanden, Jörn Svensson.

Jörn Svensson bestrider siffran 3 % per år. Men det är bara att räkna. Om ni tar de sista 15 åren och räknar ut den genomsnittliga ökningstakten – den har varierat under åren – kommer man matematiskt fram till den här siffran.

Sedan vill Jörn Svensson också göra gällande att ökningstakten när det gäller de svenska direktinvesteringarna har varit betydligt högre än i flertalet andra OECD-länder. Han visade en grafisk tablå bakom oss, som jag tyvärr inte kunde läsa ordentligt, eftersom det var alldeles för dåligt med ljus. Jag har påvisat, att om man jämför med industriländerna USA, Västtyskland, Storbritannien, Holland och Belgien, finner man att Sverige när det gäller utlandsinvesteringarna i genomsnitt ligger under dessa länders nivå, medan Sverige ligger väldigt mycket lägre om man ser på de utländska investeringarna i vårt land. Sverige ligger högre än Västtyskland, och det är fullständigt naturligt, om man tar hänsyn till att Västtyskland är en utpräglad industrialisation med mycket stor hemmamarknad. Men Sverige skall strängt taget ligga högre än flertalet länder, därför att Sverige är mera beroende av omvärlden än de flesta andra mindre, industrialiserade länderna är. Sverige är mera exportberoende än andra länder, och därför är det strängt taget förvånande att Sverige inte ligger högre än vad den statistik som jag har tagit del av visar. Jag vet att den här statistiken är svårtillgänglig – på den punkten skall jag ge Jörn Svensson rätt – men de siffror som jag har tagit del av och analyserat bekräftar vad jag säger.

Sedan antydde Jörn Svensson att det ligger någonting cyniskt i mitt resonemang och att jag slår mig till ro med att företagen inte är villiga att investera här hemma utan hellre investerar utomlands. Det är väl bara att sätta i gång och investera då, antyder Jörn Svensson. Men så enkelt är det

faktiskt inte. Förutsättningen för att man skall kunna investera är att de produkter som sedan tillverkas i de framinvesterade företagen kan säljas till konkurrensmässiga priser. Vi har vissa erfarenheter av hur illa det går när man investerar utan att ha klart för sig om det finns möjligheter till lönsam produktion och lönsam avsättning. Inte minst har vissa investeringar i de statliga företagen under de senaste åren icke varit särskilt fördelaktiga. De har tvärtom skapat svåra problem i de företagen, därför att företagen i vissa fall har överinvesterat och varit tvungna att betala amorteringar och räntor på sina investeringar utan att kunna täcka dem med en motsvarande lönsam produktion. Det var ett problem som trepartiregeringen mötte hösten 1976 att det på vissa håll – framför allt i basnäringarna – förelåg överinvesteringar, som skapade utomordentligt stora bekymmer. Vi hade överlager i Sverige, som också bidrog till att skärpa svårigheterna.

Att i en sådan situation gå ut och kräva att man skall investera ännu mer är ekonomiskt ansvarslost, och det blir hela det svenska folkhushållet som får betala priset för ansvarslösa investeringsoperationer. Förutsättningen för att man skall investera är att det går att tillverka och sälja varor med lönsamhet – annars är det att dåligt utnyttja de gemensamma tillgångar som vi har i vårt land. Detta skall man ha klart för sig när man gör en jämförelse mellan investeringsklimatet i Sverige och möjligheterna att skapa kompenserande avsättning genom investeringar i andra länder. Det är mycket viktigt att ha detta klart för sig!

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall inte göra något nytt polemiskt inlägg. Jag skall bara göra en liten antydning om vari skillnaden mellan våra beräkningar kan bestå. Gösta Bohman har sagt att det bara är i genomsnitt en treprocentig ökning av direktinvesteringarnas realvärde, medan jag påstår att ökningen har haft helt andra dimensioner. Efter vad jag kan se av riksbanksstatistiken tror jag att det kan förhålla sig på det sättet att de som har hjälpt Gösta Bohman att räkna – alternativt han själv – har valt ett utgångsår när det just har skett en betydande uppgång i utflödet. Och gör man det framstår de senaste årens mycket höga siffror inte som så höga, relativt sett. Om man däremot t. ex. tar ett genomsnitt av de sista fem åren på 1950-talet för att undvika inflytelser från enstaka år, då får man fram – såsom jag också har påvisat – en betydligt lägre utgångspunkt. Då framstår också den ökning som har varit som avsevärt mycket större, och man ser den långsiktiga dimensionen av utflödet på ett annat sätt.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag bryter mitt löfte att det förra inlägget skulle vara mitt sista. Vi har tagit de senaste 15 åren. Jörn Svensson. Jag har alltså bara siffror för 15 år, men går man ännu längre tillbaka – till 1960 – finner man att det inte blir någon skillnad i den trend jag beskrivit.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Nej, i trenden kan det inte bli någon skillnad. Trenden är hur som helst uppåtgående. Det är ju fråga om hur stor uppgången är.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1979/80:53 och 54

§ 10 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

TREDJE VICE TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen blir kammarens sammanträde torsdagen den 15 november ett bordläggningsplenium, som tar sin början kl. 12.00. Därvid besvaras ett antal frågor och interpellationer.

§ 11 På hemställan av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 12.14 att ajournera sina förhandlingar till kl. 16.00, då bl. a. vissa propositioner och de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreliggas.

§ 12 Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00 under ledning av andre vice talmannen.

§ 13 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1979/80:4 om ändring i lagen (1974:12) om anställningsskydd m. m.

1979/80:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80

1979/80:40 om fastighetstaxering, m. m.

1979/80:47 om lån till vissa trädgårdsföretag

§ 14 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1979/80:8 med anledning av motion om suppleants tjänstgöring i länsstyrelses styrelse

1979/80:9 med anledning av motioner om de förtroendevaldas arbetsvillkor – rätt till ledighet och ersättning för kommunalt förtroendeuppdrag m. m.

1979/80:10 med anledning av motioner om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti m. m.

1979/80:12 med anledning av motion om ändring i lagen om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun

1979/80:13 med anledning av motioner om begränsning av det kommunala serviceansvaret för fritidsbebyggelse

Nr 25

Fredagen den
9 november 1979

*Meddelande om
ändring i den pre-
liminära tids-
planen*

1979/80:14 med anledning av motioner om länsplanering och om Stockholms läns landstingskommuns särskilda arbetsuppgifter

Justitieutskottets betänkanden

1979/80:1 med anledning av motion om motivering av beslut i resningsärenden

1979/80:2 med anledning av motion om forumreglerna vid viss skadeståndstalan

1979/80:4 med anledning av propositionen 1978/79:215 med förslag till lagstiftning om gränsövervakning

Lagutskottets betänkanden

1979/80:1 med anledning av motion om en ramlagstiftning om ideella föreningar

1979/80:3 med anledning av motion om en översyn av företagsrevisionen

1979/80:4 med anledning av motioner om ändring av lagen om gravrätt m. m.

1979/80:5 med anledning av motioner om ändrad summarisk betalningsprocess, m. m.

1979/80:6 med anledning av motion om viss ändring i hyreslagen

1979/80:8 med anledning av motion om översyn av reglerna för namnbyte

Försvarsutskottets betänkanden

1979/80:1 med anledning av motion om en översyn av bestämmelserna om militärt skyddsområde

1979/80:2 med anledning av motioner om ersättningen till försvarets frivilligpersonal

1979/80:3 med anledning av motion om lokalisering till Linköping av en försvarets sjukvårdsskola

1979/80:4 med anledning av motion om motorvärmaruttag vid militära förband i övre Norrland

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1979/80:1 med anledning av motion om utbetalningen av pensioner

1979/80:2 med anledning av motion om rätt till ersättning från den allmänna försäkringen för medicinsk-kosmetologisk behandling

1979/80:3 med anledning av motioner om tillgodoräknande av pensionspoäng inom ATP för vård av eget barn och annan anhörig

Socialutskottets betänkanden

1979/80:6 med anledning av motioner om mödrahälsovård och förlossningsvård m. m.

1979/80:7 med anledning av motion om meritvärdering för läkare av kommunal tjänstgöring, m. m.

§ 15 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 8 november

1979/80:55 av *Erik Börjesson* (fp) till jordbruksministern om djurkarantänsverksamheten:

Djurkarantänsverksamheten bedrivs f. n. i huvudsak i tre anläggningar med kommunala huvudmän. Kommunerna i fråga är Helsingborg, Göteborg och Malmö. Därjämte finns en privat karantänsstation i Sala.

Kostnaderna för karantänsverksamheten har på senare år blivit så stora att de intäkter som erhålls icke tillnärmelsevis motsvarar kostnaderna. Underskotten har fått bäras av vederbörande kommuner. Det största underskottet har legat på Helsingborg, som också har den största verksamheten.

Från kommunernas sida har sedan flera år framställningar gjorts till statsmakterna om bidrag till eller statligt övertagande av djurkarantäncerna, eftersom hållande av karantän inte kunde anses vara en kommunal angelägenhet. Dessa framställningar ledde till att regeringen tillsatte en utredning som slutförde sitt uppdrag 1977 (Ds Jo 1977:14). Utredningens förslag innebar att staten skulle överta huvudmannskapet för djurkarantänsrörelsen. Enligt meddelande från jordbruksdepartementet skulle regeringen förbereda en proposition i ärendet till 1978 års höstriksdag, baserad på utredningens förslag. Någon proposition har emellertid icke överlämnats. Förlusterna på karantänsverksamheten har nu blivit så stora att ifrågavarande kommuner icke längre anser sig kunna bära kostnaden utan är nödsakade att nedlägga verksamheten under 1980. Detta skulle medföra allvarliga faror för spridning av rabies, vilken sjukdom som bekant kommit allt närmare våra gränser.

Mot bakgrund av vad som här sagts vill jag därför fråga jordbruksministern om han avser att vidta några åtgärder i enlighet med den åberopade utredningens förslag eller på annat sätt bidra till att frågan om hållande av djurkarantän får en slutlig lösning.

1979/80:56 av *Eivor Marklund* (vpk) till industriministern om målsättningar för den industriella utvecklingen i Norrbotten:

Norrbottens problem har i många år varit föremål för diskussioner i parlamentariska instanser. I riksdagen har diskussionerna rört såväl långsiktiga krav om planering för framtida industrialisering som förslag till åtgärder i

konkreta frågor. Alltmer har det utifrån dessa diskussioner växt fram en insikt om att diskussionen om länets framtid och om den industriella utvecklingen där måste inriktas på vissa strategiska frågor.

Den ekonomiska struktur som råder i länet och som utformats under lång tid och av olika intressen förändras uppenbarligen inte av de stödformer av olika slag som regionalpolitiken i dag i huvudsak består av. Det står helt klart att Norrbotten i dag befinner sig i en situation som är minst lika allvarlig som någonsin under 1960-talet, som så tydligt präglades av utarmning och flyttlasspolitik. Mot den bakgrunden är det oroande att åse de statliga företagens brist på en riktig planering till länets nytta. Där sker åtskilligt i samverkan med finansintressen i den privatägda sektorn. För folkrörelser och enskilda är det omöjligt att komma åt de överenskommelser – formulerade eller inte – som långsamt styr utvecklingen i länet mot vissa mål.

I detta spel ingår som en väsentlig del att förhindra länets utvecklingsmöjligheter. Det finns många exempel på det – exempel som angetts i olika sammanhang.

För länets sysselsättning i dag liksom för dess industriella utveckling är vad som händer vid LKAB, SSAB, malmhamnen i Luleå och malmbanan av speciell vikt. Beslut i riksdagen på senare år har haft betydelse för verksamheten på dessa områden. Fraktavtal mellan SJ och LKAB, systemet för de statliga sjöfartsavgifterna, förslagen från den s. k. malmbaneutredningen och senast riksdagens beslut om förstärkningar av viss del av malmbanan, ser ut som pusselbitar i en strategi riktad mot länets intressen. Så väcker från olika håll framförda idéer om att tillverka direktreducerat stål av kulsinter från Kiruna och norsk Nordsjögas frågan om var man då har tänkt sig en sådan lokalisering. Är behandlingen av frågor som rör malmbanan ett led i att skapa förutsättningar för en sådan lokalisering vid den norska Atlantkusten? Är detta kanske en av de industriinvesteringar som oljeförhandlare uppges ha utlovat i utbyte mot norsk olja? Skall Norrbotten – som alltid hittills fått se länets råvaror tas ut för att förädlas på annat håll – också få betala med framtida oljeleveranser från Norge, med export av fosforråvaror och jordartsmetaller till Norsk Hydro, i stället för att få möjligheter att starta egen produktion av konstgödsel och egen framställning av jordartsmetaller?

Detta är frågor som hör hemma i en långsiktig diskussion om Norrbottens framtid. Men de är också angelägna att ställa konkret i en aktuell situation, om inte annat så för att få fram hur statliga beslutsfattare uppfattar denna utveckling.

Mot den bakgrunden vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Inser man på industridepartementet att enskilda beslut i riksdagen, rörande delar av Norrbottens näringsliv, kan komma att utnyttjas i en strategi som motverkar allmänt uttalade målsättningar om en industriell utveckling i länet?

1979/80:57 av *Frida Berglund* (s) till statsrådet Elisabet Holm om åtgärder för att förbättra läkartillgången i skogslänen:

En av samhällets viktigaste uppgifter är att skapa en väl fungerande hälso- och sjukvård, som ger människorna trygghet. När vi i praktiken skall förverkliga idéerna om solidaritet och gemenskap innebär det att vi gemensamt tar ansvar för våra sjuka, våra gamla, våra utvecklingsstörda och våra handikappade. Under socialdemokraternas regeringstid byggdes hälso- och sjukvården ut. Vid internationell jämförelse har vårt land en väl utbyggd sjukvård. Vi har dock fortfarande stora brister på många områden och behov av förbättringar.

I dagens läge omöjliggör exempelvis bristen på läkare sjukvårdshuvudmännens möjligheter att tillgodose människornas behov av vård på många håll i landet. I glesbygderna, mindre tätorter och inom specialiteterna psykiatri, långvård och distriktsläkarvård finns de största bristerna. Bäst är förhållandena vid stora sjukhus. Göteborg har flest vidareutbildade läkare i landet per invånare. Det är 700 invånare per vidareutbildad läkare i Göteborg mot 1 200 ute i glesbygdslandstingen.

Det hävdas ibland att läkarbristen inte är något s. k. Norrlandsproblem, utan skiljelinjerna går mellan de stora sjukhusen å ena sidan och de små sjukhusen och primärvården å andra sidan. Man kan emellertid inte bortse ifrån att det är betydligt svårare att i bristsituationer tillgodose människornas behov av vård i regioner med långa rescavstånd.

I Norrbotten är 47 % av specialistläkartjänsterna vakanta och 60 % av allmänläkartjänsterna. Det här är en mycket allvarlig situation. "Specialisterna" skall ta hand om distriktsläkarnas remisspatienter, svara för inneliggande patienter, utbilda AT- och FV-läkare och därmed lägga grunden för fortsatt läkartillgång i länet. Dagens bristsituation är därför ohållbar i längden.

Det borde finnas möjlighet att göra en lämplig avvägning vid fördelning av resurser mellan regionsjukhusens behov av fortbildning och forskning och de mindre sjukhusens möjligheter att ge service till befolkningen. Det är inte acceptabelt att glesbygdslänens befolkning får sämre sjukvård på grund av en snedfördelning av läkarresurserna.

Skogslänens läkarbrist är ett hot även mot framtida sjukvård, beroende på att landstingen har svårt att planera sin framtida verksamhet.

Sjukvårdsarbetet är ett lagarbete där läkaren är en av de viktiga grundpelarna. Saknas läkare innebär det stora svårigheter att driva sjukvård även om man har annan välutbildad personal. I dagens sjukvårdsdebatt är valfrihet och kontinuitet honnörsord utan innehåll i stora delar av landet. Framtiden inger stor oro för många sjukvårdshuvudmän, även efter den överenskomst som träffats mellan Landstingsförbundet och läkarnas fackliga organisation.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till hälso- och sjukvårdsministern:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att förbättra läkartillgången både på kort och på lång sikt i skogslänen så att befolkningen där kan räkna med att få en tillfredsställande hälso- och sjukvård?

Fredagen den
9 november 1979

*Meddelande om
frågor*

§ 16 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 8 november

1979/80:101 av *Sven Lindberg* (s) till jordbruksministern om upprustning av fiskeriförsöksstationen i Kälarne:

För att ett värdefullt forskningsarbete fortsättningsvis skall kunna bedrivas krävs att Kälarne fiskeriförsöksstation rustas upp och kompletteras. Detta har även framkommit i fiskeriadministrativa utredningens betänkande Åtgärder för att förbättra svensk fiskodling (Ds Jo 1975:7) samt i en rapport, Fiskeriforskning – ett organisationsförslag, framlagd av fiskeristyrelsen den 2 juni 1978. I dessa utredningar är man ense om att Kälarne fiskeriförsöksstation bör prioriteras och således rustas upp och kompletteras.

Alla berörda parter är ense om att fiskeriförsöksstationen snarast bör upprustas. Bristen på underhåll av anläggningen har lett till att fiskeristyrelsen har meddelat att situationen vid anläggningen nu blivit så akut att den i nuvarande skick inte kan tillåtas uppehålla driften länge till.

Skulle försöksstationen läggas ner får det förödande konsekvenser för våra möjligheter att för framtiden bevara vissa av våra laxfiskarter.

Med hänvisning till denna motivering ber jag därför att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Avser regeringen att vidta åtgärder för att fiskeriförsöksstationen i Kälarne snarast rustas upp?

1979/80:102 av *Per Westerberg* (m) till jordbruksministern om införande av motorgas som bilbränsle:

Under senare tid har intresset för motorgas ökat väsentligt från såväl konsumenter och bilindustri som oljebolag. Motorgasens fördelar ur såväl miljö- som energiförsörjningssynvinkel är odiskutabla.

Införandet av motorgas som bilbränsle hindras i dag främst av bilavgaskungörelsen. Reglerna i denna kungörelse omöjliggör i praktiken konvertering av äldre fordon för användning av motorgas och förhindrar därmed en utbyggnad av distributionsnätet för motorgas.

Är jordbruksministern beredd att medverka till en snabb lösning av detta hinder för en miljövänligare och energisnålare bilism i främst storstäderna?

1979/80:103 av *Ingemar Konradsson* (s) till kommunikationsministern om sysselsättningen vid SJ:s vagnverkstad i Örebro:

Enligt beslut av SJ:s centralförvaltning kommer verksamheten vid SJ:s vagnverkstad i Örebro att helt upphöra den 30 juni 1980, varvid funktionella industrilokaler om ca 27 000 m² friställs.

Vilka möjligheter till en fortsatt drift vid vagnverkstaden i Örebro kan ett ökat behov av vagnsrevisioner och vagnsreparationer innebära?

Vilken annan typ av verksamhet kan bli aktuell ifall beslutet verkställs?

1979/80:104 av *Lars Gustafsson* (s) till utbildningsministern om reglerna för tillträde till högskola:

Den borgerliga majoriteten avlog vid utbildningsutskottets sammanträde den 8 november 1979 ett förslag från den socialdemokratiska utskottsgruppen om ett utskottsinitiativ för att begära en ändring av högskoleförordningen så att man säkrar en direktövergång från gymnasieskola till högskola på de 20 % riksdagen beslutat.

I regeringsförklaringen lovas en snabb prövning av tillträdesreglerna och att direktövergången från gymnasieskola till högskola skall underlättas.

När nu den borgerliga utskottsmajoriteten med hänvisning till regeringsförklaringen stoppat vårt förslag om utskottsinitiativ ber jag att få ställa följande fråga till utbildningsministern:

Är statsrådet för sin del beredd att verka för en förändring av högskoleförordningen så att riksdagens intentioner får genomslag så fort som möjligt, och om så är fallet, när är statsrådet då beredd föreslå regeringen denna ändring?

den 9 november

1979/80:105 av *Arne Fransson* (c) till handelsministern om prisnivån på sågade trävaror:

Priset på sågade trävaror har under det senaste året stigit kraftigt. I Sydsverige har sedan halvårsskiftet 1978 medelpriserna stigit 200–250 kr./m³, beroende på vilket sortiment som avses. Denna prisutveckling innebär givetvis en kraftig kostnadsstegring för produktion av exempelvis bostäder med de konsekvenser detta får för de enskilda människornas boendekostnader.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga handelsministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att åstadkomma en mer rimlig prisnivå på sågade trävaror?

1979/80:106 av *Göthe Knutson* (m) till budgetministern om skattefrihet för inkomst av bär- och svampplockning:

Den 31 maj i år frågade jag budgetministern om han ville klargöra vilka gränsdragningsregler som skall gälla för eventuell inkomstbeskattning av tillfällig bär- och svampplockning samt hemslöjd till försäljning. Bakgrunden var den oro för beskattning som allt fler plockare känner när de säljer bär och svamp. Budgetministern ansåg dock att han som enskilt statsråd icke har befogenhet att göra sådana uttalanden. I stället ankommer det på riksskat-

Fredagen den
9 november 1979

*Meddelande om
frågor*

teverket (RSV) att med utgångspunkt i gällande lagstiftning ge råd och anvisningar på detta område.

Riksskatteverket har nu behandlat frågan och hävdar att den som plockar och säljer vilda bär är skattskyldig för dessa inkomster.

Detta är ett nedslående besked från högsta skattemyndigheten och främjar sannnerligen inte tillvaratagandet av den stora tillgång på många hundra miljoner kilo bär och svamp som årligen finns i våra marker. Uppskattningsvis tillvaratas endast 10–20 %. En skattebefrielse åtminstone upp till ett visst belopp skulle uppenbart stimulera framför allt glesbygdsbefolkningen i vårt land till ökad bär- och svampförsäljning, vilket skulle förbättra dess existensmöjligheter.

Jag förmodar att riksskatteverket stöder sitt negativa besked på gällande lag. Det är således en lagändring som krävs för att speciella anvisningar om viss skattebefrielse och klara gränsdragningsregler på detta område skall kunna utfärdas av RSV.

Är budgetministern med anledning av riksskatteverkets besked om beskattning av inkomst av bär- och svampplockning beredd att föreslå riksdagen en lagändring på detta område?

1979/80:107 av *Lahja Exner* (s) till justitieministern om hets mot invandrare som grupp:

Enligt svensk lag är det inte tillåtet att bedriva hets mot folkgrupp. Detta överensstämmer med allmänt rättsmedvetande. I ett nyligen uppmärksammat fall är det emellertid inte förenat med åtal att bedriva hets mot t. ex. invandrare som grupp. Detta torde strida mot andan i gällande lagstiftning.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Anser statsrådet det förenat med svensk rättsuppfattning att hets skall kunna bedrivas mot invandrare som grupp och, om så inte är fallet, vilka initiativ avser regeringen att vidta för att hindra sådana hetskampanjer?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.01.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert